

MTT RAPORTTI 114

Mielikuvia, mielipiteitä ja politiikkaa: maaseutubarometri 2011

Leena Rantamäki-Lahtinen, Kari Mikko Vesala, Hilikka Vihinen

**Mielikuvia, mielipiteitä
ja politiikkaa:
maaseutubarometri 2011**

**Leena Rantamäki-Lahtinen, Kari Mikko Vesala,
Hilkka Vihinen**

ISBN: 978-952-487-482-3

ISSN: 1798-6419

URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-482-3>

<http://www.mtt.fi/mtraportti/pdf/mtraportti114.pdf>

Copyright: MTT

Kirjoittajat: Leena Rantamäki-Lahtinen, Kari Mikko Vesala, Hilikka Vihinen

Julkaisija ja kustantaja: MTT, 31600 Jokioinen

Julkaisuvuosi: 2013

Kannen kuva: Tapio Tuomela/MTT:n arkisto

Mielikuvia, mielipiteitä ja politiikkaa: maaseutubarometri 2011

Rantamäki-Lahtinen, Leena¹⁾, Vesala, Kari, Mikko²⁾, Vihinen, Hilikka¹⁾

¹⁾ MTT Taloustutkimus, Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki, etunimi.sukunimi@mtt.fi

²⁾ Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos, PL 54, 00014 Helsingin yliopisto, etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Tiivistelmä

Sitran Maamerkit-ohjelman valmistelun tueksi laadittiin syksyllä 2009 suomalaisten muuttuvaa maaseutusuhdetta kuvaava barometri. Vuonna 2010 barometriä kehitettiin edelleen yhdessä sidosryhmien kanssa, ja se toteutettiin uudistetussa muodossa alkuvuodesta 2011. Barometrin tarkoituksena on antaa ajantasainen, päivittyvä kuva suhtautumisesta maaseutuun ja käsityksistä sen muutoksesta ja mahdollisuuksista, sekä vahvistaa poliittisen päätöksenteon ja maaseudun kehittämistyön tietopohjaa. Tämän raportin tulkinnoista vastaa MTT Taloustutkimuksen johtama tutkijatiimi. Aineisto on vapaasti käytettävissä Yhteiskuntatieteellisessä tietoarkistossa.

Barometri toteutettiin viidessä osassa. Ensimmäiseksi kerättiin suomalaisia yleensä edustava aineisto Internet-kyselyllä Taloustutkimuksen Internet-paneelissa 9.2.–14.2.2011. Kohderyhmänä olivat 15 vuotta täyttäneet suomalaiset, ja kyselyyn kerättiin 1620 vastausta. Sen jälkeen toteutettiin neljän erityisryhmän (päättäjät, yritykset, media ja maaseutuasiantuntijat) Internet-kyselyt.

Tämän raportin tavoitteena on esitellä maaseutubarometri ja kuvailla joitakin sen keskeisiä tuloksia. Tarkoituksena on paitsi kertoa barometrin tuloksista, myös avata barometriaineistoa ja sen käyttömahdollisuuksia. Raportissa ei listata kaikkia barometrin tuloksia, sillä aineisto on sekä laaja että syvyydeltään monivivahteinen. Tarkoituksena on muutamien fokusoiduin analyysien valaista barometrin arkkitehtuuria.

Maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitseva alue on hallitseva mielikuva maaseudusta suomalaisten keskuudessa, pelkkä luonnonmaisema tai syrjäinen haja-asutus sekä kaupunkien läheisyys eivät ole kaikkien, vaikka monien, jakamia mielikuvia. Kuva maaseudusta idyllinä, jossa vietetään aitouden, vapauden ja yhteisöllisyyden sävyttämää hyvää elämää on useampien jakama kuin kuva maaseudusta modernina, vaihtelua ja kulttuuria tarjoavana voimavarana. Vähiten kannatusta saa kielteinen kuva maaseudusta syrjäytymisen leimaamana kansantalouden rasitteena.

Itsensä kokeminen sekä maalaiseksi että kaupunkilaiseksi on yleistynyt. Neljällä kymmenestä on tällainen kaksoisidentiteetti. Maaseutu–kaupunki-ulottuvuudella rakentuva identiteetti ei ole suoraan sidoksissa vastaajan asuinpaikkaan vaikka tilastollinen yhteys löytyykin. Kaksoisidentiteetin omaavia on molemmissa, mutta se painottuu voimakkaammin kaupungissa asuvien joukkoon. Identiteetti liittyy myös maaseudun arvottamiseen: pelkän maalaisidentiteetin omaavien mielikuva maaseudusta on myönteisempi kuin pelkän kaupunkilaisidentiteetin omaavilla.

Verrattuna vuoden 2009 barometriin, vuoden 2011 kyselyssä maaseudun merkityksen odotettiin tulevaisuudessa lisääntyvän enemmän, ja maaseudun autioitumista pidettiin epätodennäköisempänä. Maaseudulta odotetaan tulevaisuudessa luomu- ja lähiruokaa, saavutettavuutta ja mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen. Kaikissa vastaajaryhmissä pelätään maatalouden tehostuvan ei-toivotulla tavalla. Suuri yksimielisyys politiikan linjauksissa ja politiikkatoimissa vallitsee siitä, että yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ei ole Suomessa toivottavaa. Yksimielisyyttä on myös siitä, että palvelujen ei haluta eriarvoistuvan, mutta niiden toteutustapojen uudistamista kiirehditään. Luonnonvaratalouteen ja vihreään talouteen herääminen näkyy, muttei vielä laajasti. Vihreitä ratkaisuja odotetaan, mutta niiden yhteyttä maaseudun elinkeinotoimintaan ja yritystoiminnan edistämiseen ei nähdä.

Barometrin tulosten valossa maaseudulla nähdään liiketoiminnan mahdollisuuksia ja se nähdään yleisesti myös hyvänä toimintaympäristönä innovatiiviselle yrittäjyydelle. Ongelmakohtaksi osoittautui

maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus. Yrittäjyyden edistämiskeinoista on melkoisia näkemuseroja asiantuntijoiden, päättäjien ja yrittäjien välillä.

Barometrin kehitystyössä on panostettava systemaattisuuteen: johdonmukaisiin, yksiselitteisiin ja ristiriidattomiin kriteereihin. Valintavaihtoehtojen yhteismitallisuuteen olisi edelleen kiinnitettävä huomiota, jotta vastausten ryhmittely olisi mielekkäällä tavalla ja ylipäätään loogisesti mahdollista. Metodisesti barometri hyötyisi skaalojen yksinkertaistamisesta, jotta eri kysymysten kautta kertyvät aineisto-osat olisivat mahdollisimman yhteensopivia.

Avainsanat:

barometri, maaseutu, maaseutuidentiteetti, maaseutupolitiikka, maaseutuyrittäjyys

Representations, opinions and policies: rural barometer 2011

Rantamäki-Lahtinen, Leena¹⁾, Vesala, Kari, Mikko²⁾, Vihinen, Hilikka¹⁾

¹⁾ MTT Economic Research, Latokartanonkaari 9, FI-00790 Helsinki, firstname.lastname@mtt.fi

²⁾ Department of Social Research, P.O.Box 54, FI-00014 University of Helsinki,
firstname.lastname@helsinki.fi

Abstract

This report presents the structure and selected main results of 2011 rural barometer in Finland. The barometer was launched 2009 by the Landmarks Programme of the Finnish Innovation Fund Sitra. In 2010–2011 a team of researchers, led by MTT Economic Research, elaborated the barometer for the needs of Sitra and other societal stakeholders. The intention was to provide the society at large with an up-to-date picture on Finns' attitudes towards rural areas, and on their ideas about the potential and future of the countryside. In addition, the barometer seeks to strengthen the knowledge base of political decision making and rural development in particular.

The barometer survey was run by Taloustutkimus Oy in the internet in February 2011. The main focus group consisted of Finns 15 years or older, and 1620 replies were collected. In addition, four special groups (decision-makers, enterprises, media and rural experts) were included in the internet survey. The research team analyzed the results, and all interpretations in this report are made by them. The barometer data is available in the Finnish Social Science Data Archive (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto).

Besides introducing some of the main results, this report aims also at demonstrating the data and ways of approaching it. The report is not an exhaustive list of all barometer results – the idea is rather to valorize the barometer architecture with a few focused analyses.

Most Finns share the image of rural areas as regions dominated with farm houses, villages and cultivated landscape. Fewer – although numerous – Finns include nature landscape or remote sparsely populated areas, or the areas nearby towns in their image of countryside. It is still today more common to connect rural areas with an idyll tinted with genuineness, freedom and community, than seeing rural areas as a modern asset that offers variety, change and culture. It was least common to perceive rural areas marginalized and as a burden to the national economy.

Four out of ten Finns have a double identity: they feel that they are both rural and urban at the same time. In addition, the share of Finns with double identity is growing. People with double identity can be found both in rural and urban areas, but it is more common among urban dwellers. Moreover, identity is connected to valuing: those who identify themselves as rural, value rural areas more positively than those with an urban identity.

Compared to the results of 2009 rural barometer, in 2011 Finns saw the future of rural areas in a more positive light. They did not expect rural areas to depopulate, on the contrary, they foresaw the importance of the countryside to grow. People expect that rural areas could offer them in the future organic, local food, the opportunity to nature experiences, and accessibility. In all groups people fear that agriculture will become more efficient in an unwanted way.

As to political choices, there was general agreement that people do not want denser building and community structure – neither in towns, nor in rural areas. According to the barometer, Finns are not in favor of unequal service provision in different areas. However, people asked for immediate action in renewing the ways of providing services. There were lots of expectations as to the green economy in rural areas, but only few saw its connections to rural economy and promoting rural entrepreneurship.

In the light of the barometer, rural areas have business opportunities and are a functioning environment for innovative entrepreneurship. Most problematic seemed to be the interaction between rural and urban areas. Experts, political decision-makers and entrepreneurs had also diverse ideas as to enterprise promotion policy.

Keywords:

barometer, rural areas, rural identity, rural policy, rural entrepreneurship

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	7
1.1 Barometrin tausta ja tavoitteet.....	7
1.2 Raportin sisältö ja luonne.....	7
2 Maaseutu ja mielikuvat.....	9
2.1 Aluemielikuvat: maaseutumielikuvien ytimessä on maatalojen, kylien ja peltomaisen hallitsema alue.....	10
2.2 Vastaajan asuinpaikka ei määritä mielikuvaa maaseudusta alueena.....	12
2.3 Arvottavat mielikuvat: idylli, kansantalouden rasite vai dynaamisen toiminnan paikka?	13
3 Maaseutu ja kaupunki identiteettitekijöinä.....	16
3.1 Monet kaupungissa asuvat kokevat itsensä sekä kaupunkilaiseksi että maalaiseksi.....	17
3.2 Maalaisuus tärkeämpi identiteettitekijänä kuin kaupunkilaisuus.....	19
3.3 Maaseutu–kaupunki-identiteetti on yhteydessä maaseutua arvottaviin mielikuviin.....	20
4 Maaseutu toiveissa ja uskomuksissa.....	22
4.1 Maaseutuasuminen on haluttua.....	22
4.2 Toiveet ja uskomukset maaseudun muutoksista.....	24
4.3 Päätelmät.....	27
5 Mielipiteet maaseudun kehittämisestä.....	28
5.1 Mitä maaseudulle ja maaseudulla pitäisi tehdä? Yhdyskuntarakenteen tiivistämistä ei kannateta... ..	28
5.2 Mitä vahvistettava, mistä voi luopua: näkemyseroja eri puolueiden kannattajien välillä.....	32
5.3 Päätelmät.....	34
6 Maaseudun yritystoiminta ja sen edistäminen.....	35
6.1 Maaseudun liiketoimintamahdollisuudet ja yritystoiminnan haasteet.....	35
6.2 Yritystoiminnan kehittäminen: näkemyseroja yrittäjien, päättäjien ja asiantuntijoiden välillä.....	38
6.3 Nousevat ja taantuvat toimialat.....	40
7 Päätelmät.....	41
Lähteet.....	44
Liite.....	45

1 Johdanto

1.1 Barometrin tausta ja tavoitteet

Sitran Maamerkit-ohjelman valmistelun tueksi laadittiin syksyllä 2009 suomalaisten muuttuvaa maaseutusuhdetta kuvaava barometri. Vuonna 2010 barometriä kehitettiin edelleen yhdessä sidosryhmien kanssa, ja se toteutettiin uudistetussa muodossa alkuvuodesta 2011.

Barometrin tarkoituksena on antaa ajantasainen, päivittyvä kuva suhtautumisesta maaseutuun ja käsityksistä sen muutoksesta ja mahdollisuuksista. Täten barometri vahvistaa poliittisen päätöksenteon ja maaseudun kehittämistyön tietopohjaa. Samalla barometrin säännöllinen toteutus ja sen tuloksista viestittäminen auttavat nostamaan maaseudun asemaa ja profiilia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Barometrillä myös herätetään yhteiskunnallista keskustelua maaseudusta.

Vuoden 2011 barometri on toteutettu niin, että on pyritty ottamaan huomioon mahdollisimman monien tahojen tarpeita. Barometrin muotoilussa oma osuutensa on ollut Maamerkit-ohjelman näkökulmasta harkituilla painotuksilla.

Barometrin teemat auttavat tunnustelemaan sekä perinteisiä että uudenlaisia tapoja ajatella maaseudusta. Olennaista on pystyä kyselyssä käsittelemään maaseutua uutta ajattelua ja toimintaa ruokkivalla tavalla kaihtamatta ristiriitaisia tai negatiivisikaan tuntemuksia herättäviä kysymyksiä, sikäli kun ne ovat maaseudun kannalta keskeisiä. Näin barometri tarjoaa kehitysimpulseja suomalaiselle maaseutuajattelulle. Barometrin aineistot ovat saatavilla tutkimuskäyttöön Yhteiskuntatieteellisessä tietoaarkistossa.

Vuoden 2011 barometrin muotoilussa on käytetty hyväksi Barometri 2009:n kokemuksia ja osioita, kuitenkin uudistaen sitä merkittävässä määrin osumaan paremmin maaseudun mahdollisuuksiin, herättämään uudenlaisia ajatuskuluja ja tavoittamaan keskeisimmät toimijat suuren yleisön lisäksi. Barometrin pääkohderyhmä ovat suomalaiset yleensä, jolloin otoksen valinnassa painottuu edustavuus. Lisäksi on lähestytty neljää erityisryhmää: asiantuntijoita, päättäjiä, yrittäjiä ja median edustajia. Aineiston kuvaus on esitetty yksityiskohtaisesti liitteessä.

1.2 Raportin sisältö ja luonne

Barometri on kyselytutkimus, joka mittaa paineen vaihteluja ja odotettavissa olevia muutoksia. Tulokset perustuvat vastaajien henkilökohtaisiin näkemyksiin ja tietoihin. Kysymyksillä ja väittämillä kartoitetaan barometrissa yleensä ajankohtaisia käsityksiä jonkin asian tilasta ja muutosnäköymistä. Esimerkiksi sosiaalibarometriä on Suomessa tehty vuodesta 1991 alkaen ja Eurobarometriä Euroopan unionin jäsenmaissa säännöllisesti jo vuodesta 1974. Maaseutubarometriin verrattavia suomalaisia barometreja ovat nuorisobarometri, aluebarometri, kielibarometri, tonttibarometri ja yrittäjyysbarometri.

Maaseutu on määritelmällisesti ensi sijassa alueellinen käsite, joka kuitenkin samalla kytkee alueen monenlaisiin muihin mielikuviin ja merkityksiin. Barometri tarjoaa kysymysten, väittämien ja vastaajia taustoittavien muuttujien kautta lukuisia tulkintalouottuvuuksia näihin maaseudun jäsenyyksiin.

Tämän raportin tavoitteena on esitellä maaseutubarometri ja kuvailla joitakin sen keskeisiä tuloksia. Tarkoituksena on paitsi kertoa barometrin tuloksista, myös avata barometriaineistoa ja sen käyttömahdollisuuksia, sillä barometrin tarkoituksena on palvella laajasti niitä tarpeita, joita yhteiskunnassa on maaseudun kehityksen paremmaksi ymmärtämiseksi ja jäsentämiseksi. Raportissa ei listata kaikkia barometrin tuloksia, sillä aineisto on sekä laaja että syvyydeltään monivivahteinen. Tarkoituksena on muutamien fokusoiduin analyysien valaista barometrin arkkitehtuuria siten, että siitä tulisi kiinnostava ja helposti lähestyttävä niille, jotka tarvitsevat ajantasaista tietoa maaseudun merkityksistä ja tulevaisuuden näkymistä.

Raportissa käydään läpi kyselyn keskeisiä teemoja. Ensimmäiseksi analysoidaan mielikuvia maaseudusta. Ne on jäsennetty sekä niihin mielikuviiin, jotka liittyvät maaseutuun alueena tai paikkana, että maaseutua kokemuksellisesti ja yhteiskunnallisesti arvottaviin mielikuviiin. Mielikuvien jälkeen tarkastellaan vastaajien identiteettiä suhteessa maaseutuun: miten he asemoivat itseään maalaisuus-kaupunkilaisuus-jatkumolla, ja miten tärkeinä he näitä identiteettejä pitävät yhtäältä itselleen, toisaalta muille suomalaisille. Kolmantena teemana tarkastellaan vastaajien näkemyksiä maaseudun tulevaisuudesta.

Neljäntenä teemana raportissa käydään läpi keskeisimmät havainnot maaseutupolitiikkaa koskien. Näkemyksiä maaseudun kehittamisestä on kysytty sekä tavoitteiden että keinojen näkökulmasta. Seuraavaksi tarkastellaan maaseudun elinkeinoja ja yrittäjyyttä koskeviin kysymyksiin saatuja vastauksia. Maaseutupolitiikkaa ja yrittäjyyttä ei peilata vastaajien asuinpaikkaan, vaan tuloksia avataan vastaajaryhmien ja puoluekannatuksen mukaisesti. Lopuksi kootaan raportissa esitetyt keskeisimmät tulokset, ja tehdään esityksiä barometrin jatkokehittämiseksi.

Kolmen ensimmäisen teeman raportoinnissa on yhtenä kokoavana kysymyksenasetteluna vastaajan asuinpaikan suhde saatuihin tuloksiin. Barometri on rakennettu niin, että tätä perustavaa laatua olevaa taustamuuttujaa on mahdollista arvioida kahdellakin eri mittarilla. Ensinnäkin muuttuja on saatu lomakkeen kysymyksestä 4A 'asun pääasiassa', jossa oli useita vastausvaihtoehtoja. Tästä saamme vastaajan oman luonnehdinnan siitä, minkälaisella alueella hän asuu. Kun lisäksi taustakysymyksissä on vastaajan ilmoittama postinumero, joka on tässä barometrissa luokitettu maaseudun kolmijaolla, mahdollistuu tällä tavoin ulkoapäin tehtävän ("objektiivisen") asuinpaikkatiedon vertailu siihen, mikä on henkilön oma tulkinta.

Barometriaineisto antaa itse asiassa mahdollisuuden hyvinkin hienosyiseen maaseutualuetarkasteluun. Nyt tehdyssä barometrin ensimmäisessä tutkimuksellisessa tulkinnassa tyydytään karkeahkoon pikkukaupunki-iso kaupunki-maaseutu-jakoon (vastaukset kysymykseen 4A), mutta sen rinnalla voi kuljettaa maaseudun kolmijakoa, josta taas tulee tarkempi kuva maaseudusta, kun kaupunki taas on yhtenä muuttujaluokkana. Näissä molemmissa aluejaotteluissa on jatkumo, ja niitä käytetään tässä raportissa aina yhdessä, ei erikseen. Asuinpaikkamuuttujaan voidaan tulevaisuus-kysymyksiä hyödyntäen rakentaa myös monipaikkaisuuden ulottuvuus kaupunkilaisilla vastaajilla. Barometri on ainoa aineistonkeruun tapa, joka mahdollistaa tällaisen asuinpaikan ristiin valotuksen. Eri tavoin kysytyt asuinpaikkamuuttujat lisäävät validiteettia, sillä ne on kerätty aineistoon täysin toisistaan riippumattomalla tavalla.

Todettakoon, että koska raportti on luonteeltaan aineistoa ja lähestymistapaa kuvaileva, se ei pyri käymään syväluotaavaa tutkimuskeskustelua kyselyn lukuisista teemoista. Tavoitteena on lähinnä helpottaa niiden tutkijoiden ja muiden asiantuntijoiden tietä, jotka tulevat toivon mukaan näitä tutkimuskeskusteluja sekä tästä että tulevista barometreista käymään.

2 Maaseutu ja mielikuvat

Maaseutukäsite liittyy yhdeltä kulmaltaan joustavasti mitä moninaisimpiin mielikuviin – maitolaitureista ja rantasaunasta pakettipeltoihin ja kyläyhdistyksiin. Mielikuvissa on rikasta vaihtelua niin kokijana olevan yksilön kuin kulttuurikytkentöjenkin mukaan. Silti maaseutu saa olennaisen osan merkityksistään yhteiskunnallisesti määrittyvän alueen kautta. Alueena maaseutu on yhtä konkreettinen ilmiö kuin kaupunki: molemmat paikallistuvat jonnekin, tavallisesti poissulkevasti suhteessa toisiinsa. Rajanveto ei kuitenkaan ole aina yksiselitteistä. Taajama-merkki tienposkessa ei suinkaan osoita kohtaa, jossa maaseutu päättyy ja kaupunki alkaa. Esimerkiksi Euroopan Unionissa käytetyn määrittelyn mukaan kaikki alle 30 000 asukkaan taajamat ovat maaseutua. Verratessaan yrittäjyyttä kaupungeissa ja maaseutualueilla eräät tanskalaiset tutkijat (Freire-Gibb & Nielsen 2010) lukevat maaseudeksi pienemmät kuin 50 000 asukkaan kaupungit. Vähäväkisessä Suomessa pikkukaupunkeja ei välttämättä aina ymmärretä maaseudeksi, onhan ne hallinnollisestikin nimetty ”kaupungeiksi”.

Rajanvedon sopimuksenvaraisuus osoittaa yhdellä tavalla, että maaseutu on konkreettisenä alueenakin yhteiskunnallisten käytänteiden ja prosessien sellaiseksi määrittämä. Toisenlainen osoitus maaseudun yhteiskunnallisesta rakentumisesta on maanviljelyn tai yleisemmin maa- ja metsätalouden historiallinen osuus ja rooli. Monissa mielikuvissa maaseutu alueena määrittyy maanviljelyn ja sen harjoittamiseen liittyvän ympäristön ja asutuksen muokkaaman maiseman kautta. Tämän myötä myös tietynlainen yhteisö- ja elämänmuoto – usein jollain tavoin niin sanottuun talonpoikaiseen kulttuurimuotoon liittyvä – on nähty maaseutualueiden tunnuspiirteinä (Mormont 2003).

Vielä kolmas osoitus siitä, että maaseutu alueenakin on yhteiskunnallisesti määrittyvä ilmiö – ja siten itse asiassa myös paljon muuta kuin maantieteellinen alue – on yhteiskunnallisten muutosten vaikutus maaseutuun sekä sen asemaan ja luonteeseen yhteiskunnan osana. Yhteiskunnan modernisoituminen, jota esimerkiksi teollistuminen, teknologian kehitys tai markkinatalouden ja individualismin vahvistuminen osoittavat, on muuttanut maaseutua ja sen asemaa suuresti viimeisen sadan vuoden aikana, eikä vähiten viime vuosikymmeninä. Väestön mittava muutto maaseudulta kaupunkiin elinkeinorakenteiden muutosten myötä, samoin kuin liikkuvuuden ja tietotekniikan mahdollistama alue-erot ylittävä kommunikointi ovat yhtäältä kyseenalaistaneet ja toisaalta piirtäneet kirikkaammin esiin mielikuvia maaseudun ja kaupunkien erilaisista elämäntavoista ja yhteisömuodoista. Maatalouden osuus maaseutualueiden elinkeinoperustasta ja maanviljelijäväestön osuus maaseudun asukkaista on vähentynyt dramaattisesti. Maaseutua ei enää hahmoteta pelkästään maatalouden tai maanviljelijäyhteisön perinteiden kautta, vaikka tässä suhteessa Euroopan maiden välillä onkin melkoisia eroja (Terluin 2001, Mormont 2003). Esimerkiksi EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) strategisissa painopisteissä on jo pitkään ollut mukana elintarviketuotannon lisäksi tavoitteita, jotka liittyvät maaseutuun esimerkiksi maisemana tai maanviljelijäperheiden lisäksi monista muistakin toimijoista koostuvina paikallisyhteisöinä.

Yhteiskunnallisten muutosten myötä maaseutu on näyttäytynyt vahvasti poliittisena ja talouteen liittyvänä ilmiönä ja kysymyksenä. Kuten Mormont (2003) on esittänyt, maaseutua koskevien mielikuvien ja representaatioiden rakentumista voidaan pitkälti ymmärtää sitä kautta, että niillä on yhteiskuntapoliittisiin keskusteluihin kytkeytyvät käyttöyhteytensä ja -tarkoituksensa. Maaseudun yhteiskuntasuhteessa ratkottavana keskeisenä ongelmana on nähty se, miten maaseutu sopeutuu modernisoitumiskehitykseen. Varsin tavallista on ollut nähdä maaseutu perinteisen tai epämodernin (Alasuutari 2011) elämänmuodon edustajana, joka pitäisi joko suojata modernisoitumiselta tai sitten auttaa se mukaan siihen. Kiinnostavia ovat ratkaisumallit, joissa epämoderneja aineksia yhdistetään modernin markkinatalouden toimintaperiaatteisiin vaikkapa lähestymällä maaseutua resurssina ja tuotebrändinä, jota voidaan markkinoida nykyaikaisille kuluttajille (Crouch 2006), tai sitten suosimalla ja vahvistamalla paikallisia toimijaverkostoja, jotka sosiaalisen pääoman ja innovatiivisen asenteen varassa pystyisivät luomaan taloudellisesti kilpailukykyisiä, maaseutuyhteisöjen ominaispiirteisiin sopivia vaihtoehtoisia markkinamekanismeja (Mormont 2003).

Maaseutua yhteiskunnallisesti alueena määrittävät prosessit ja tekijät palvelevat tutkimuksen kannalta yhteisinä nimittäjinä tai taustaoletuksina, joiden avulla voidaan jäsentää maaseutua koskevia moninaisia mielikuvia – tarkasteltiin näitä nimittäjiä sitten merkitysulottuvuuksina, diskursseina tai representaatioina (Alasuutari 2011, Mormont 2003, Halfacree 1995). Esimerkiksi Alasuutarin mukaan suomalaisessa 2000-luvun lehtikirjoittelussa maaseutua käsitellään maaseutu–kaupunki-erotteluun, maisemaan, maatalouteen ja epämoderni–moderni-erotteluun liittyvillä merkitysulottuvuuksilla. Alasuutari kiinnittää huomiota myös vielä yleisempään maaseudun merkityksiä jäsentävään ulottuvuuteen, nimittäin arvottamiseen. Esimerkiksi maaseutuyhteisöjen elämäntapaan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liitetty epämoderni piirre on yhtäältä arvotettu kielteisesti takapajuisuutena ja junttiutena, toisaalta myönteisesti aitoudesta ja kanssaihmisistä välittävästä yhteisöllisyydestä muodostuvana idyllinä.

Arvottaminen sinänsä on aina jostain näkökulmasta tehtyä, ja siten suhteellista ja potentiaalisesti kiistanalaista. Esimerkiksi kulttuuriset stereotyyptit maalaisista ovat arvottamisen kannalta toisentyyppinen tarkastelun kohde kuin vaikkapa kehittämisselityksen tarpeisiin kehitetty maaseututypologia. Siinä Suomen maaseutu on kuntatasolla jaettu kolmeen maaseututyyppiin: harvaan asutettu, ydinmaaseutu ja kaupunkien läheinen maaseutu (Malinen ym. 2006). Tämä maaseudun kolmijako on yhtäältä hallinnollisesti kuvaileva, karttaan merkittävässä oleva jaottelu. Toisaalta siinä on mukana arvottava aspekti, sillä typologia jäsentää maaseutualueet elinkeinojen ja sosiaalisten olojen perusteella enemmän ja vähemmän epäedullisiin (Elinvoimainen maaseutu 2004, s. 27). Tällaisen arvottamisen taustalla on pyrkimys tunnistaa kehittämistarpeiden erilaisuutta poliittisen päätöksenteon pohjaksi.

Tässä luvussa tarkastelemme maaseutubarometrin tarjoamia näkökulmia maaseutumielikuviin kahdenlaisten kysymysten kautta. Ensimmäiset liittyvät mielikuviin maaseudusta alueena, jälkimmäiset maaseutua selkeämmin arvottaviin kysymyksiin.

2.1 Aluemielikuvat: maaseutumielikuvien ytimessä on maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue

Barometrin kysymyksessä 2A vastaajia pyydettiin arvioimaan miten hyvin lomakkeella mainitut kolme erilaista alueluonnehdintaa vastaavat heidän mielikuvaansa maaseudusta. Luonnehdinnat olivat ”syrjäinen haja-asutusalue, jota metsä- tai muu luonnonmaisema hallitsee ja jossa taajamia on harvassa”, ”maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue” sekä ”kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttu alue, jossa on myös pelto- tai luonnonmaisemaa”.

Taulukossa 2.1 on kuvattu vastausten jakaumat prosenttiosuuksina. Tulokset osoittavat, että ”maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue” sopii varsin hyvin vastaajien mielikuvaan maaseudusta. Vain alle viisi prosenttia on sitä mieltä, että tämä luonnehdinta ei vastaa lainkaan tai vastaa vähän heidän maaseutumielikuvaansa. Valtaosan (95 %) mukaan se vastaa heidän mielikuvaansa melko paljon, paljon tai erittäin paljon.

Taulukko 2.1. Maaseutua koskevien aluemielikuvien osuvuus jakaumina.

Alue	Ei lainkaan, %	Vähän, %	Melko paljon, %	Paljon, %	Erittäin paljon, %	Eos, %
Syrjäinen haja-asutusalue, jota metsä- tai muu luonnonmaisema hallitsee ja jossa taajamia on harvassa	2	22	30	25	21	1
Maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue	0	5	19	34	42	1
Kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttu alue, jossa on myös pelto- tai luonnonmaisemaa	17	50	21	9	3	1

Myös ”syrjäinen haja-asutusalue, jossa metsä- tai muu luonnonmaisema hallitsee ja jossa taajamia on harvassa” saa enemmistön kannatuksen. Sen kohdalla erittäin paljon -vastausten osuus on kuitenkin huomattavasti pienempi ja lähes neljäsosa on sitä mieltä, että luonnehdinta vastaa vain vähän tai ei lainkaan heidän mielikuvaansa. Vielä huonommin vastaajien maaseutumielikuviin istuu ”Kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttu alue, jossa on myös pelto- tai luonnonmaisemaa”. Noin 70 % vastaajista on sitä mieltä, että se vastaa vähän tai ei lainkaan heidän mielikuvaansa ja ’erittäin paljon’ vastanneita on enää alle kolme prosenttia.

Hieman pelkistään voidaan todeta, että suorastaan yksimielisyys vallitsee siitä, että ”maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue” sopii mielikuvaan maaseudusta. Sen sijaan ”syrjäinen haja-asutusalue, jossa metsä- tai muu luonnonmaisema hallitsee ja jossa taajamia on harvassa” ja ”kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttu alue, jossa on myös pelto- tai luonnonmaisemaa” ovat kiistanalaisia maaseutumielikuvina. Toki edellinen sopii hyvin enemmistön mielikuviin mutta neljäsosa vastaajista protestoi. Jälkimmäinen sitten sopii hyvin vain vajaan kolmanneksen mielikuviin enemmistön vierastaessa sitä. Tässä valossa nimenomaan maatalous- ja kylämaiseman sävyttämä alue edustaa vastaajien mielikuvissa selkeintä, prototyypistä maaseutua, josta sekä ”pelkkä” luonnonmaisema että kaupungin läheisyys näyttävät vievän pois päin.

Erisävyisten maisemien lisäksi esitetyt luonnehdinnat heijastavat erilaisuutta kaupunkien läheisyyden ja maatalouden keskeisyyden osalta. Niissä on siis kokonaisuutena mukana kolme Alasuutarin suomalaisessa lehtikirjoittelussa tunnistamaa keskeistä merkitysulottuvuutta. Barometrin tulos ei lisää mitään uutta näihin merkitysulottuvuuksiin sinänsä, mutta täsmentää kuvaa siitä, minkälainen on tilastollisesti mitattuna kaikkein vahvimmin juurtunut ja laajemmin jaettu mielikuva.

Kuntaperusteiseen maaseudun kolmijakoon peilattuna tulos näyttäisi osoittavan, että ydinmaaseutu istuu vahvemmin tai puhtaammin suomalaisten maaseutumielikuvaan kuin harvaanasuttu ja varsinkin kaupunkien läheinen maaseutu. Tässä on toki muistettava, että lomakkeen luonnehdinnat ovat väljiä ja yleisiä mielikuvaluonnehdintoja ja ne on esitetty irrallaan maaseututypologian kuntarajoihin perustuvasta hallinnollisesta kontekstista.

Barometrin kysymyksessä 2B oli listattu joukko rajatumpia paikkoja, joista kysyttiin ovatko ne vastaajien mielestä maaseutua vai ei. Tulokset ovat pitkälti samansuuntaisia kuin edellä mainittujen aluemielikuvienkin kohdalla. Vahvan kannatuksen saivat ”kylät” (91,9 %), ”peltoaukeat” (89,5 %) sekä ”kirkonkylät ja taajamat” (73,6 %). Enemmistö hyväksyi myös ”metsäiset erämaat” (78,2 %), ”haja-asutusalueet” (64,8 %) sekä ”saariston” (61,6 %) ja ”tunturit” (62,9 %). Vähemmistön hyväksymiä olivat ”pikkukaupungit” (18,8 %) ja ”kaupunkien luonnonläheiset alueet” (19,4 %). Jälleen näkyy, että maatalo- ja kylämaisemaan verrattuna sekä pelkän luonnonmaiseman että kaupungin mukanaolo vähentää vastaajien halukkuutta sijoittaa asia maaseutumielikuvaansa.

Osa vastaajista katsoi, että myös ”laskettelukeskukset” (10,8 %) ja ”luonnonympäristössä sijaitsevat lomakylät (36,7 %) ovat maaseutua. Avovastauksissa oli lisäksi runsaasti yksittäisten vastaajien kirjaamia maisemallisia yksityiskohtia, jotka heidän mielestään määrittelevät maaseudun. Tämä osoittaa yksilöllistä variaatiota mielikuvien sävyissä ja painotuksissa. Kuitenkin yli neljä viidesosa vastaajista oli sitä mieltä, että ”kaikki, mikä ei ole tiivistä kaupunkialuetta” ei ole maaseutua. Tämä taas on varsin luontevaa edellä esiteltyjen tulosten valossa, sillä niiden mukaan maaseutumielikuvissa on tunnistettavissa laajasti hyväksytyjä ja jaettuja, prototyyppeihin kiinnittyviä ja niiden kautta jäsentyviä muotoja. Yksilöllinen mielikuvavariaatio ei näin ollen tarkoita sitä, että kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti ottaen melkein mikä tahansa – tai vain jokin tietty yksityiskohta – olisi maaseutua.

2.2 Vastaajan asuinpaikka ei määritä mielikuvaa maaseudusta alueena

Onko vastaajan omalla asuinpaikalla yhteyttä siihen, miten osuvina näitä aluemielikuvia pidettiin? Taulukossa 2.2 on esitetty mielikuvavastausten keskiarvot sen mukaan, minkälaisella alueella vastaaja ilmoitti itse asuvansa sekä sen mukaan, miten vastaajan asuinpaikka sijoittuu maaseututypologiassa postinumeron perusteella. Useita pieniä, tilastollisesti merkitseviä eroja on nähtävissä, mutta niistä ei erotu kovin selkeitä hahmoja. Kaupungin läheisyydessä sijaitsevia asuttuja alueita pitävät maaseutuna muita hieman vähemmän isossa kaupungissa tai harvaan asutulla maaseudulla asuvat. Ydinmaaseudulla asuvat taas pitävät syrjäisiä haja-asutusalueita maaseutuna hieman vähemmän kuin muut vastaajat. Kaikkiaan näyttää siltä, että maaseudun aluemielikuvat ovat hyvin samanlaisia vastaajan asuinpaikasta riippumatta.

Taulukko 2.2. Maaseutumielikuvat vastaajan asuinpaikan mukaan.

Asun pääasiassa...					
Mielikuva	Maaseudulla	Pikkukaupungissa	Isossa kaupungissa	Muu	p
Syrjäinen haja-asutusalue, jota metsä- tai muu luonnonmaisema hallitsee ja jossa taajamia on harvassa	3,37	3,33	3,48	3,32	**
Maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue	4,10	4,02	4,19	4,22	**
Kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttu alue, jossa on myös pelto- tai luonnonmaisemaa	2,40	2,41	2,20	2,40	**
Asuinpaikka maaseututypologian mukaan					
Mielikuva	Harvaan asuttu maaseutu	Ydinmaaseutu	Kaupunki	Kaupunkien läheinen maaseutu	p
Syrjäinen haja-asutusalue, jota metsä- tai muu luonnonmaisema hallitsee ja jossa taajamia on harvassa	3,64	3,16	3,42	3,43	**
Maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue	4,09	4,09	4,16	4,09	
Kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttu alue, jossa on myös pelto- tai luonnonmaisemaa	2,18	2,55	2,27	2,35	**

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

2.3 Arvottavat mielikuvat: idylli, kansantalouden rasite vai dynaamisen toiminnan paikka?

Barometrin kysymyksessä 1A oli listattuna joukko termejä, joista kysyttiin miten vahvasti maaseutu tuo näitä asioita mieleen. Alueen tai maiseman sijasta termit liittyvät pääosin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin. Taulukossa 2.3 kuvattu faktorianalyysin tulos osoittaa, että vastaukset jäsentyvät kolmelle eri ulottuvuudelle. Näistä ensimmäinen voidaan nimetä mielikuvaksi maaseudusta idyllinä. Siinä maaseutuun liitetään aitouden, vapauden, avoimuuden ja yhteisöllisyyden tapaisia asioita; maaseutu nähdään viihtyisänä ympäristönä ja sanalla sanoen hyvän elämän paikkana. Toinen faktori mittaa mielikuvaa maaseudusta dynaamisen toiminnan sävyttämänä ilmiönä, johon liittyy muun muassa aktiivisuus, tulevaisuus, moderni ja vaihtelu. Nämä kaksi faktoria vastaavat perinteisen/epämodernin ja modernin välistä erottelua. Tässä yhteydessä molemmat ovat sävyiltään hyvin positiivisia. Kolmas faktori, joka on nimetty 'maaseutu rasitteena' -mielikuvaksi, on puolestaan selkeän kielteisen sävyinen sekä kansantalouden että sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta.

Taulukko 2.3. Rotatoitu faktorimatriisi.

Muuttuja	F1	F2	F3
Hyvä elämä	0,75	0,33	
Aitous	0,74		
Vapaus	0,68		
Viihtyisä ympäristö	0,67		
Ympäristöystävällinen elämäntapa	0,62		
Avoimuus	0,60	0,35	
Luonto	0,58		
Yhteisöllisyys	0,53		
Moderni		0,64	
Aktiivisuus		0,64	
Kulttuuri		0,62	
Tulevaisuuden voimavara	0,35	0,57	
Vaihtelu	0,35	0,54	
Syrjäytyminen			0,64
Kansantalouden rasite			0,45
Stressi			0,40

Taulukossa 2.4 on esitetty keskiarvot kunkin faktorin mukaisista summamuuttujista. Tulokset osoittavat, että idylli-faktori kuvaa ylivoimaisesti parhaiten vastaajien maaseutumielikuvia. Myös mielikuva dynaamisesta maaseudusta on suositumpi kuin kielteinen kuva maaseudusta rasitteena. Tulos osoittaa kokonaisuudessaan siis varsin myönteisiä käsityksiä maaseudusta. Tässä on kuitenkin huomattava, että barometrin kysymykseen ei ollut sisällytetty esimerkiksi epämoderniin liitettyjä kielteisiä mielikuvavaihtoehtoja (esim. kielteisiä stereotyyppioita maalaisista tai maaseudusta asuinympäristönä, ks. Alasuutari 2011), mikä olisi hyvinkin saattanut vaikuttaa tulosten kokonaiskuvaan. Joka tapauksessa mielikuva maaseudusta idyllinä on tulosten mukaan paljon vahvempi kuin mielikuva dynaamisesta ja modernista maaseudusta.

Taulukko 2.4. Kuvaus summamuuttujista.

	Minimi	Maksimi	Keskiarvo	Keskihajonta
Idyllinen maaseutu	1	5	3,72	0,78
Dynaaminen maaseutu	1	5	2,78	0,68
Maaseutu rasiitteena	1	5	2,26	0,68

Taulukossa 2.5 näkyy, että maaseutua arvottavien mielikuvien voimakkuus on jonkin verran yhteydessä vastaajan ilmoittamaan asuinpaikkaan. Myönteiset mielikuvat ovat vahvempia maaseudulla asuvien keskuudessa, kielteinen taas kaupungissa.

Taulukko 2.5. Arvottavat mielikuvat suhteessa vastaajan asuinpaikkaan.

Maaseutusuhde	Asun pääasiassa				p
	Maaseudulla	Pikkukaupungissa	Isossa kaupungissa	Muu	
Idyllinen maaseutusuhde	4,04	3,79	3,56	3,72	**
Dynaaminen maaseutusuhde	2,94	2,87	2,68	2,69	**
Maaseutu rasiitteena	2,09	2,22	2,34	2,29	**
Asuinpaikka maaseututypologian mukaan					
	Harvaanasuttu maaseutu	Ydinmaaseutu	Kaupunkien läheinen maaseutu	Kaupunki	p
Idyllinen maaseutusuhde	3,97	3,97	3,90	3,62	**
Dynaaminen maaseutusuhde	2,97	2,97	2,79	2,72	**
Maaseutu rasiitteena	2,03	2,16	2,16	2,32	**

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Taulukko 2.6. Arvottavien mielikuvien ja aluemieliikuvien väliset korrelaatiot.

	Idyllinen maaseutusuhde	Dynaaminen maaseutusuhde	Maaseutu rasiitteena
Syrjäinen haja-asutusalue, jota metsä- tai muu luonnonmaisema hallitsee ja jossa taajamia on harvassa	,033*	-0,026	,055**
Maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue	,213**	,059**	0,002
Kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttu alue, jossa on myös pelto- tai luonnonmaisemaa	,120**	,194**	-,031*

*p<0.05, ** p<0.01, Pearson

Taulukossa 2.6 on näkyvillä arvottavien maaseutumielikuvien yhteys korrelaatioina aiemmin tarkasteltuihin aluemieliikuviiin. Selkeimmät tulokset osoittavat, että idyllinen maaseutu liittyy mielikuvaan maaseudusta maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsemana alueena (.21) ja että dynaaminen maaseutukuva liittyy mielikuvaan maaseudusta kaupungin läheisyydessä sijaitseva asuttuna alueena (.19), johon tosin myös idyllinen maaseutukuva on kytkennässä (.12). Maaseutu rasiitteena -

mielikuva liittyy tilastollisen merkitsevästi mielikuvaan syrjäisestä haja-asutusalueesta, vaikkakin korrelaatio on melko heikko (.06).

Kaikkiaan voidaan todeta, että barometrin tulosten mukaan mielikuvat maaseudusta idyllinä sekä maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsemana alueena ovat vastaajien keskuudessa selkeästi vahvempia kuin muunlaiset mielikuvat, ja että nämä kaksi mielikuvaa liittyvät toisiinsa eli esiintyvät yhdessä. Idyllinen ydinmaaseutu näyttää siis hallitsevan suomalaisten mielikuvaa maaseudusta.

3 Maaseutu ja kaupunki identiteettitekijöinä

Ihmisten identiteetti rakentuu monista aineksista, jotka liittyvät paitsi siihen, minkälainen kukin meistä on ainutlaatuisena yksilönä, myös – ja erityisesti – siihen, minkälainen suhde meillä on ympäristöömme. Erilaiset toimija-asetat, kuten perheeseen (isä, äiti, lapsi, vanhempi), työhön ja ammattiin (tarjoilija, lääkäri, johtaja, työtön, palkkatyöntekijä, yrittäjä jne.) tai harrastuksiin (luontoharrastaja, moottoripyöräilijä, turisti) kytkeytyvät roolit ovat kaikki kuvauksia yksilön ympäristösuhteesta. Identiteettiä rakentavat myös erilaiset ryhmäjäsennytydet sukupuolen, kansalaisuuden, etnisen taustan tai minkä tahansa institutionaalisen tai sosiaalisen organisoitumisen myötä muodostuvissa ryhmissä. Identiteettiä voidaan rakentaa yhtä hyvin erottautumalla jostain kuin liittymisen tai johonkin kuulumisen avulla. Identiteetti on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muotoutuva ilmiö siten, että niin yksilön omat kuin toisten ihmisten hänestä tekemät määrittelyt vaikuttavat asiaan. Identiteeteissä on enemmän tai vähemmän neuvottelemisen ja sopimisen varaa, vaikka ne eivät silti ole mielivaltaisia ja täysin vapaasti valittavia.

Barometrin kysymykset 3A, 3B ja 3C koskivat maaseutu/kaupunki käsitteiden kautta rakentuvaa identiteettiä. Esimerkiksi suomalaisuuden tavoin maaseutu–kaupunki-ulottuvuus yhtäältä kytkee toisiinsa alueen ja sosiaalisen kategorian identiteetin lähteinä ja toisaalta jättää liikkumavaraa ja joustavuutta identiteetin rakentamiseen. Kaikki Suomessa asuvat eivät koe olevansa suomalaisia ja ulkomailta pysyvästikin asuva voi olla suomalainen. Vastaavasti maalainen ja kaupunkilainen identiteettikäsitteinä kyllä liittyvät asumisen myötä alueeseen ja sosiaaliseen kategoriaan, mutta eivät mitenkään yksioikoisesti. Maaseudulla asuvakaan ei automaattisesti ole ”pelkästään” maalainen eikä kaupungissa asuva ”pelkästään” kaupunkilainen. Tätä tekevät ymmärrettäväksi esimerkiksi pitkään jatkunut maaltamuutto, maaseudun vapaa-ajan asumisen yleistymisen ja työhön tai harrastuksiin liittyvä runsas liikkuvuus kaupungin ja maaseudun välillä. Ihminen ei välttämättä asetu vain yhteen paikkaan – edes siihen missä asuu tai on kirjoilla. Rouhaisen (2002, s. 7) käyttöön ottama kaksoisidentiteetin käsite (sekä maalainen että kaupunkilainen) tavoittaa yhdellä tavalla tätä identiteetin joustavuutta, ja se olikin tarjottu barometrin vastaajille yhdeksi vaihtoehdoksi pelkän maalais- tai pelkän kaupunkilaisidentiteetin rinnalle kysymyksessä 3A.

Tulosten mukaan (Taulukko 3.1) kaksi kymmenestä vastaajasta kokee itsensä maalaiseksi ja neljä kymmenestä kaupunkilaiseksi. Lisäksi neljä kymmenestä kokee itsensä sekä maalaiseksi että kaupunkilaiseksi. Rouhaisen (2002) raportoimassa kyselytutkimuksessa vastaavat osuudet olivat keskenään lähes yhtä suuria (eli noin kolmannes kutakin), joten näyttäisi siltä, että pelkästään maalaiseksi itsensä identifioivien osuus olisi viimeisten kymmenen vuoden aikana vähentynyt kun taas kaupunkilaisidentiteetti ja kaksoisidentiteetti olisivat kumpikin hieman yleistyneet.

Taulukko 3.1. Vastaajien jakauma (%)

	Koetko itse olevasi...
Maalainen	22 %
Kaupunkilainen	39 %
Sekä että	38 %
Muu	1 %
Total	100 %

Mormontin (2003) mukaan vanha vastakkainasettelu maalaisten ja kaupunkilaisten välillä on lieventynyt sitä myötä kun maaseutua ja kaupunkia on kumpaakin enenevässä määrin tarkasteltu osana yhteiskunnan kokonaisuutta. Kaksoisidentiteetin suurta osuutta voisikin tulkita osoitukseksi samansuuntaisesta kehityksestä, jossa ihmiset eivät koe minuutensa olevansa sidottu jompaankumpaan vaan hyödyntävät molempia identiteettinsä aineksina. Yhtä kaikki myös joko/tai valintojen osuus on edelleen huomattava.

3.1 Monet kaupungissa asuvat kokevat itsensä sekä kaupunkilaiseksi että maalaiseksi

Antti Eskola (1963) tutki kuusikymmentäluvun alussa maalaisten ja kaupunkilaisten välisiä ennakkoluuloja ja eturistiriitoja. Hänen tutkimuksessaan vastakkainasettelu oli lähtökohtaista muun muassa siten, että vastaajilta kyllä kysyttiin maalainen/kaupunkilainen-identifioitumista, mutta heille ei lainkaan tarjottu sekä/että-vaihtoehtoa. Kiinnostavaa on, että Eskolan (1963, s. 96–97) tulosten mukaan asuinpaikkakunta ja vastaajan määrittely itsestään maalaiseksi tai kaupunkilaiseksi menivät pitkälti yksiin (korrelaatio .88). Tuolloin siis maaseudulla asuvat identifioivat itsensä maalaisiksi ja kaupungissa asuvat kaupunkilaisiksi.

Taulukossa 3.2 näkyy identiteettivastausten jakautuminen barometrivastaajien ilmoittamien asuinpaikkojen mukaan. Maalaiseksi itsensä identifioivista suuri osa ilmoittaa asuvansa maaseudulla (71 %). Merkille pantavaa kuitenkin on, että pelkästään maalaiseksi itsensä määrittävistä joka kymmenes ilmoittaa asuvansa isossa kaupungissa ja yli kymmenes (13 %) pikkukaupungissa. Kun asuinpaikkaa tarkastellaan vastaajien osoitteen postinumeron kautta kuntaperusteista maaseututyyppittelyä käyttäen (Taulukko 3.3), saadaan vielä korostuneempi tulos: 21 % maalaiseksi itsensä identifioivista asuu kaupungissa. Loput jakautuvat varsin tasaisesti kaupunkien läheiselle maaseudulle, ydinmaaseudulle ja harvaan asutulle maaseudulle.

Taulukko 3.2. Identiteetti ja itse ilmoitettu asuinpaikka.

Asun pääasiassa/koen olevani	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	Yht.
Maaseudulla	71 %	1 %	16 %	22 %	22 %
Pikkukaupungissa	13 %	17 %	28 %	21 %	20 %
Isossa kaupungissa	9 %	78 %	46 %	31 %	50 %
Muu	8 %	5 %	10 %	26 %	8 %
Yht.	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 3.3. Identiteetti ja asuinpaikka maaseututypologian mukaan.

Asuinpaikka maaseututypologian mukaan/koen olevani	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	Yht.
Harvaanasuttu maaseutu	22 %	1 %	7 %	7 %	8 %
Ydinmaaseutu	34 %	1 %	11 %	12 %	12 %
Kaupunkien läheinen maaseutu	24 %	4 %	14 %	35 %	12 %
Kaupunki	21 %	94 %	68 %	46 %	68 %
Yht.	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kaupunkilaiseksi itsensä identifioivista neljä viidesosaa (78 %) ilmoittaa asuvansa isossa kaupungissa, ja useimmat muut pikkukaupungissa. Ainoastaan yksi prosentti heistä sanoo asuvansa maaseudulla. Kun asiaa tarkastellaan postinumeroiden mukaan maaseudun kolmijaon avulla, 94 prosenttia näistä vastaajista todellakin asuu kaupungissa ja neljä prosenttia kaupunkien läheisellä maaseudulla. Ydinmaaseudulla ja syrjäisellä maaseudulla asuvien joukossa puhdas kaupunkilaisidentiteetti on perin harvinainen, vaikkakin silti täysin mahdollinen ilmiö.

Kaksoisidentiteetin omaavista ainoastaan 16 % ilmoittaa asuvansa maaseudulla (Taulukko 3.2). Kuitenkin postinumeron perusteella tehtävässä kuntaluokittelussa heistä maaseudulla asuvia on enemmän eli 32 %.

Tällä kriteerillä yli kaksi kolmasosaa itsensä sekä maalaisiksi että kaupunkilaisiksi identifioivista asuista kaupungissa. (Taulukko 3.3) Maaseudun osalta yleisintä kaksoisidentiteettiä on kaupunkien läheisellä maaseudulla ja harvinaisinta syrjäisellä maaseudulla. Kaksoisidentiteetin keskittyminen kaupungissa asuvien joukkoon korostuu arvioitaessa asiaa vastaajien oman asuinpaikkaluonnehdinnan perusteella: yli neljännes kaksoisidentiteetin omaavista ilmoittaa asuvansa pikkukaupungissa ja lähes puolet isossa kaupungissa.

Kooten: Kaksoisidentiteetti näyttää keskittyvän kaupungissa asuvien joukkoon, mikä tuntuu osoittavan, että kaupungissa asuvat hyväksyvät helpommin maalaisuuden osaksi identiteettiään kuin maalla asuvat kaupunkilaisuuden. Tätä tulkintaa tukee myös se, että kaupungissa asuvista vain 54 % on identiteetiltään ”pelkkiä” kaupunkilaisia, kun taas ydinmaaseudulla ja syrjäisellä maaseudulla asuvista on ”pelkkiä” maalaisia yli 60 %. Joko/tai-ajattelu olisi siis hieman yleisempää maaseudulla kuin kaupungissa. Tältä osin kaupunkien läheinen maaseutu poikkeaa muusta maaseudusta: siellä vain 42 % määrittelee itsensä pelkästään maalaiseksi.

Toinen kokoava tulkinta kuitenkin on, että vaikka identiteetti näyttää yhtäältä olevan odotuksenmukaisesti tilastollisessa yhteydessä asuinpaikkaan, se ei ole sitä mitenkään vääjäämättä tai mekaanisesti. Pelkkiä kaupunkilaisiakin on jonkin verran maaseudulla asuvissa, ja kaupungissa asuvissa tätä useammin pelkkiä maalaisia. Kaksoisidentiteetin omaavia on runsaasti niin maaseudulla kuin kaupungissa, vaikka sekä/että-ajattelu näyttääkin identiteetin yhteydessä olevan erityisesti kaupungissa asumiseen liittyvää.

Kaksoisidentiteetin ja kaupunkiasumisen yhteyden luonnetta voidaan yhdellä tavalla hieman täsmentää käyttämällä hyväksi barometrin kysymyksen 6A avulla muodostettua kahta muuttujaa, jotka kuvaavat vastaajan aktiivisia kytkentöjä maaseutuun. Toinen on otsikoitu ’toiminta maaseudulla’, joka koostuu ainakin ajoittaisesta asumisesta ja työn tekemisestä maaseudulla. Toinen taas on nimetty ’omistaminen maaseudulla’ ja koostuu vapaa-ajan asunnon, maan, metsän tai kiinteistöjen omistamisesta maaseudulla. Taulukoissa 3.4 on aineistona pelkästään kaupungeissa asuvat vastaajat, joiden osalta on kuvattu identiteettien jakaumat prosentiosuuksina sen mukaan ovatko vastaajat aktiivisia maaseudulla näillä muuttujilla arvioituna.

Tulokset osoittavat, että kaupungeissa asuvien vastaajien joukossa kaksoisidentiteetin omaavissa on huomattavasti enemmän kuin pelkän kaupunkilaisidentiteetin omaavissa niitä, jotka sekä toimivat että omistavat maaseudulla. Sama tulos saadaan riippumatta siitä, poimitaanko kaupungissa asuvat heidän oman asuinpaikkaluonnehdintansa tai maaseututyypittelyn perusteella. Tulokset ovat tulkittavissa siten, että kaksoisidentiteetti kaupungeissa selittyy osaltaan sillä, että sen omaavilla on useammin aktiivisia kytköksiä maaseudulla kuin pelkän kaupunkilaisidentiteetin omaavilla. Kaksoisidentiteetin omaavat viettävät vapaa-aikaa maaseudulla; he työskentelevät tai asuvat siellä ajoittain, tai heillä on siellä omaisuutta.

Lisäksi tuloksissa on huomionarvoista, että kaupungissa asuvien joukossa pelkän maalaisidentiteetin omaavilla – joita siis on 7 % – on omistaminen ja toiminta maaseudulla vielä huomattavasti yleisempää kuin kaksoisidentiteetin omaavilla. Heistä joka toisella on aktiivisia omistamiseen ja toimintaan liittyviä kytköksiä maaseudulla.

Taulukko 3.4. Kaupungissa asuvien identiteetti suhteessa maaseudulla tapahtuvaan toimintaan tai omistamiseen (%-jakauma).

Oman ilmoituksensa mukaan pikkukaupungissa tai kaupungissa pääasiassa asuvat					
Toiminta maaseudulla	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	Yhteensä
Ei	53 %	92 %	76 %	80 %	83 %
Kyllä	47 %	8 %	24 %	20 %	17 %
Omistaminen maaseudulla	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	Yhteensä
Ei	52 %	68 %	57 %	47 %	62 %
Kyllä	48 %	32 %	43 %	53 %	38 %
Maaseututypologian mukaan kaupungissa asuvat					
Toiminta maaseudulla	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	Yhteensä
Ei	47 %	92 %	73 %	77 %	81 %
Kyllä	53 %	8 %	27 %	23 %	19 %
Omistaminen maaseudulla	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	Yhteensä
Ei	44 %	67 %	54 %	48 %	60 %
Kyllä	56 %	33 %	46 %	52 %	40 %

3.2 Maalaisuus tärkeämpi identiteettitekijänä kuin kaupunkilaisuus

Yksittäisten identiteettitekijöiden painoarvo yksilöille vaihtelee: jollekulle – ja jossakin tietyssä tilanteessa – esimerkiksi suomalaisuus voi olla hyvin keskeinen identiteettitekijä, jollekin toiselle taas vähempimerkityksinen. Barometrin kysymys 3B koski maaseutu-kaupunki ulottuvuuden koettua tärkeyttä omalle identiteetille. Tulosten mukaan tässä on melkoista vaihtelua: Peräti neljäsosa vastaajista katsoo, että maaseutu/kaupunki – ulottuvuus ei ole heille lainkaan tärkeä, ja vain kymmenesosa katsoo sen erittäin tärkeäksi. Suuri enemmistö kuitenkin katsoo sen ainakin jonkin asteisen tärkeäksi itselleen. (Taulukko 3.5) Vastaajilta kysyttiin myös arviota maaseutu/kaupunki -identiteetin tärkeydestä suomalaisille yleensä (kysymys 3C). Tulos osoittaa, että valtaosa vastaajista uskoo sen olevan suomalaisille ainakin jonkin asteisen tärkeä. Silti vain murto-osa (3 %) uskoo, että se ei ole lainkaan tärkeä, mutta toisaalta myös kovin harva (3,2 %) uskoo sen olevan erittäin tärkeä suomalaisille yleensä ottaen.

Taulukko 3.5. Maaseutu/kaupunki/identiteetin tärkeys itselle.

	Kuinka tärkeäksi katsot maaseutu/kaupunki -identiteetin itsellesi?
Ei lainkaan tärkeä	24 %
Jossain määrin tärkeä	27 %
Kohtalaisen tärkeä	19 %
Melko tärkeä	19 %
Erittäin tärkeä	11 %

Taulukko 3.6. Maaseutu/kaupunki/identiteetin arvioitu tärkeys suomalaisille.

	Uskotko, että maaseutu/kaupunki -identiteetti on suomalaisille kaikkiaan
Ei lainkaan tärkeä	3 %
Jossain määrin tärkeä	32 %
Kohtalaisen tärkeä	37 %
Melko tärkeä	25 %
Erittäin tärkeä	3 %

Taulukossa 3.7 on verrattu maaseutu/kaupunki-identiteetin tärkeys – muuttujien keskiarvoja identiteettiryhmittäin. Muihin vastaajien verrattuna itsensä pelkästään maalaiseksi identifioivat arvioivat tämän identiteettiulottuvuuden hieman tärkeämmäksi itselleen ja yleensä suomalaisille. Selkein tulos on, että itsensä pelkästään kaupunkilaiseksi identifioivat pitävät tätä identiteettiulottuvuutta itselleen huomattavasti vähemmän tärkeänä kuin muut vastaajat. Silti hekin uskovat sen olevan tärkeä toisille suomalaisille.

Taulukko 3.7. Identiteetti suhteessa siihen, miten tärkeänä identiteetin näkee.

Koetko itse olevasi...	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	p
Kuinka tärkeäksi katsot maaseutu/kaupunki-identiteetin itsellesi?	3,1	2,3	2,8	2,2	**
Uskotko, että maaseutu/kaupunki-identiteetti on suomalaisille kaikkiaan?	3,1	2,9	2,9	2,8	**

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Tuloksia kooten voidaan todeta, että maaseutu–kaupunki-ulottuvuus näyttää identiteetin rakennusaineena olevan kaikkein tärkein niille, jotka identifioivat itsensä pelkästään maalaiseksi. Pelkästään kaupunkilaisidentiteetin omaavat kyllä uskovat tämän ulottuvuuden olevan tärkeä suomalaisille yleensä, mutta he eivät välttämättä koe sitä juuri itselleen kovin keskeiseksi. Kiinnostavaa on, että itsensä sekä maalaiseksi että kaupunkilaiseksi identifioivat arvioivat tämän ulottuvuuden itselleen paljon tärkeämmäksi kuin pelkän kaupunkilaisidentiteetin omaavat, vaikkakaan eivät niin tärkeäksi kuin pelkän maalaisidentiteetin omaavat. Tässä valossa kaksoisidentiteettiä ei suinkaan ole perustelua tulkita siten, että se osoittaisi välinpitämättömyyttä maaseutu–kaupunki-ulottuvuutta kohtaan oman identiteetin rakennuspuuna.

3.3 Maaseutu–kaupunki-identiteetti on yhteydessä maaseutua arvottaviin mielikuviin

Sosiaalisen identiteetin teorian (ks. Augoustinos & Walker 1995) mukaan johonkin ryhmään kuulumiseen liittyy taipumus nähdä tuo ryhmä myönteisessä valossa, koska tällä tavoin kyseinen ryhmäjäsenyys kohottaa yksilön oman arvon tuntoa. Barometrituloksia voidaan lähestyä myös tästä näkökulmasta esimerkiksi vertaamalla identiteettivastauksia ja aiemmassa luvussa tarkasteluja maaseutumielikuvia. Maaseutu–kaupunki-ulottuvuutta tulkitaan tällöin ennen kaikkea sosiaalisina kategorioina (maalaiset, kaupunkilaiset) ja maaseutumielikuvien ulottuvuuksia arvottamisina tai asenteen ilmauksina.

Taulukko 3.8. Identiteettiryhmien vertailu mielikuvafaktorien mukaisten summamuuttujien keskiarvoina.

Maaseutusuhde	Maalainen	Kaupunkilainen	Sekä että	Muu	p
Idyllinen maaseutusuhde	4,16	3,35	3,85	3,52	**
Dynaaminen maaseutusuhde	3,02	2,56	2,86	2,69	**
Maaseutu rasitteena	2,07	2,46	2,17	2,07	**

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Taulukossa 3.8. on esitetty kolmen arvottavia maaseutumielikuvia mittaavan muuttujan keskiarvot identiteettien mukaisissa vastaajaryhmissä. Itsensä pelkästään maalaisiksi identifioivien joukossa sekä idyllinen että dynaaminen mielikuva maaseudusta on selkeästi vahvempi kuin niiden joukossa, jotka identifioivat itsensä pelkästään kaupunkilaiseksi. Vastaavasti kielteisen sävyinen mielikuva maaseudusta rasitteena on vahvempi kaupunkilaisten kuin maalaisten keskuudessa. Kuten sosiaalisen identiteetin teoria ennustaa, siihen ryhmään johon itse identifioidutaan, liitetään vahvemmin myönteisiä piirteitä kuin ryhmään, johon ei itse identifioiduta. Varsin luontevaa on, että kaksoisidentiteetin omaavat ovat tuloksissa edellä mainittujen vastaajien välimaastossa ilmaisten näitä maltillisempaa arvottamista.

4 Maaseutu toiveissa ja uskomuksissa

4.1 Maaseutuasuminen on haluttua

Barometria vuosittain toistettaessa saadaan ajan kuluessa tarkempi käsitys siitä, millaisia asuinpaikkatoiveita suomalaisilla on. Kun tässä barometrissa kysyttiin vastaajan mieluisinta asuinpaikkaa, yli viidenneksellä (22 %) se olisi Suomessa maaseudun haja-asutusalueella, ja 14 % toivoisi sen sijaitsevan maaseudun taajamassa. Maaseudulle vakinaisen asumuksensa toivoisi siis 36 % vastaajista. Heistä 22 % ilmoitti vakinaisen asuntonsa nyt sijaitsevan maaseudulla. Useampi vastaajista haluaisi siis asua vakinaisesti maaseudulla kuin siellä nyt asuu.

Pikkukaupungissa tai ison kaupungin laidoilla asuisi molemmissa vakinaisesti mieluiten 19 % vastanneista. Suomessa ison kaupungin keskustassa asuisi vakinaisesti mieluiten 13 % vastaajista, kun 17 % vastaajista ilmoitti asuvansa siellä. 8 % vastaajista ilmoitti toiveasuinpaikakseen alueen, joka ei olisi selkeästi sen paremmin maaseutua kuin kaupunkiakaan. Vakinaisen asuntonsa toivoisi ulkomaille 4 % vastaajista.

Barometrin tulos vastaa sitä kokonaiskuvaa, mikä on jo pitkään ollut havaittavissa aluekehityksessä: työpaikat keskittyvät enemmän kuin asuminen. Ihmiset voivat käytännössä vaikuttaa itse asuinpaikkaansa jonkin verran enemmän kuin työpaikkansa sijaintiin. Barometri vahvistaa, että työpaikkojen ja asumispaikan ero pysynee tulevaisuudessa vähintäänkin ennallaan. Mikäli työn tekeminen muuttuu paikkariippumattommaksi, ja mikäli maaseudulla on toimiva infrastruktuuri, potentiaalisia maalle muuttajia on.

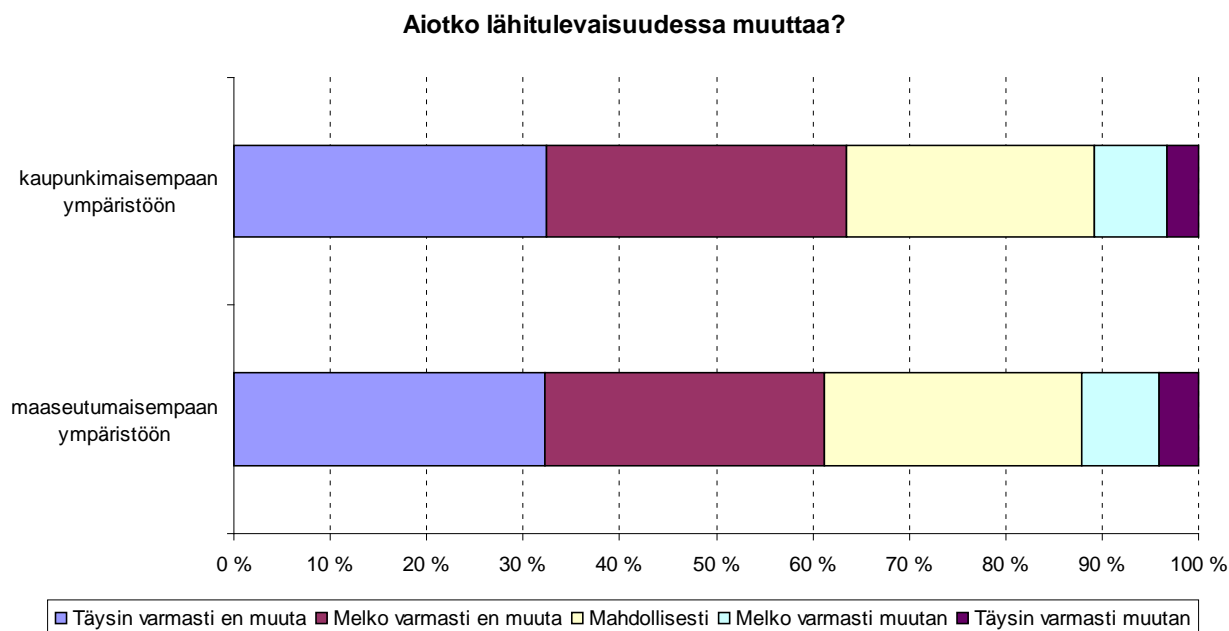
Vastaajan perhetilanne ja ikä vaikuttivat siihen, missä hänen toiveasuinpaikkansa on. Lapsiperheet halusivat yleisimmin asua haja-asutusalueella, pikkukaupungissa tai ison kaupungin laidoilla. Yhden hengen talouksissa oli kaksinapainen tilanne: mieluisimmat asuinpaikat olivat joko haja-asutusalue tai ison kaupungin keskusta. Lapsettomat parit halusivat asua eniten joko ison kaupungin laidoilla tai haja-asutusalueella. Muissa aikuistalouksissa asuvat ihmiset (jäsenet yli 18-vuotiaita) halusivat mieluiten asua haja-asutusalueella tai pikkukaupungeissa. Ne, jotka halusivat asua vakinaisesti ulkomailla olivat keskimäärin nuorempia kuin muut ja vastaavasti ne, jotka vakinaisesti halusivat asua pikkukaupungeissa, olivat keskimäärin hieman vanhempia kuin muut.

Tulevat maaseutubarometrit näyttävät, pitääkö maaseutuasumisen suosio pintansa. Merkittävää on myös pikkukaupunkien suosio suuriin kaupunkeihin verrattuna. Kansalaisten asumistoiveet näyttäisivät tukevan maaseutuasumisen ohella monikeskuksisen kaupunkiverkon kehittämistä.

Taulukko 4.1. Asuinpaikkatoive.

Mieluisin vakinainen asuinpaikkani olisi...	Prosenttia vastaajista
Suomessa maaseudulla haja-asutusalueella	22
Suomessa maaseudulla taajamassa	14
Suomessa pikkukaupungissa	19
Suomessa alueella, joka ei ole selkeästi joko maaseutua tai kaupunkia	8
Suomessa ison kaupungin laidoilla	19
Suomessa ison kaupungin keskustassa	13
Ulkomailla	4
Ei osaa sanoa	1

Kuviosta 4.1 ilmenee, että vastaajista vajaat 40 % piti muuttoa maaseutu ympäristöstä kaupunkimaiseen tai kaupunkimaisesta maaseudulle lähitulevaisuudessa joko mahdollisena, melko varmana tai täysin varmana. Jos muuttoaikeita oli näköpiirissä, ne kohdistuivat hieman useammin kaupunkimaisesta ympäristöstä maaseutumaisempaan kuin päinvastoin: 12 % vastaajista aikoi melko tai täysin varmasti muuttaa kaupungista maalle, 10 % taas maalta kaupunkiin. Dramaattista muuttoaaltoa suuntaan tai toiseen ei ole odotettavissa.

Kuvio 4.1. Muuttoaikomus.

Taulukko 4.2. Taustamuuttajat: ikä (keskiarvo), sukupuoli, talouden elinkaaren vaihe.

Kuvaus	Aikoo melko tai täysin varmasti muuttaa maaseutumaisempaan ympäristöön	Aikoo melko tai täysin varmasti muuttaa kaupunkimaisempaan ympäristöön	p
% vastaajista	12	10	-
Keski-ikä, vuotta	37	41	
Sukupuoli, % vastaajista naisia	55 %	57 %	
Talouden elinkaari	Yksinäistalous 31 %, lapseton pari 29 %, muu aikuistalous 17 %, talous, jossa alle 18-vuotiaita lapsia 23 %	Yksinäistalous 32 %, lapseton pari 16 %, muu aikuistalous 24 %, talous, jossa alle 18-vuotiaita lapsia 27 %	**

*p<0.05, ** p<0.01

Muuttohaluisten profiilit erosivat muuttosuunnan perusteella hyvin vähän toisistaan. Naisilla oli hieman miehiä enemmän muuttoaikeita. Sekä maalle muuttoon aikovat että kaupunkiin suuntaavat olivat noin 40-vuotiaita, eikä talouden elinkaaren vaiheessakaan (yksinäistalous, lapseton pari, muu aikuistalous tai alle 18-vuotiaita lapsia) ollut muuttosuunnan mukaan merkitseviä eroja.

Näkymä on hieman erilainen, kun vastaajilta kysyttiin todennäköistä tilannetta 10 vuoden kuluttua. Nuoremmat ikäluokat (15–24-vuotiaat ja 25–44-vuotiaat) uskovat asuvansa enemmän maaseudulla joko pääasiallisesti tai ajoittain, kun taas vanhemmat ikäluokat (45–64-vuotiaat ja 65-vuotiaat) uskovat, että heidän asumisensa maaseudulla on jonkin verran vähäisempää kuin tänä päivänä. Molemmissa ikäryhmissä tulevaisuudennäkymät maaseutuun nähden työn tekemisen sekä maan tai metsän tai kiinteistöjen omistamisen suhteen ovat samansuuntaiset asumisen kanssa. Nuoremmat ikäryhmät odottavat maaseutuun liittyvien aktiviteettiensa lisääntyvän kymmenessä vuodessa, vanhemmat ikäluokat taas katsovat, että nämä maaseutukytkenät tulevat heidän kohdallaan vähenemään.

Luontevalta selitykseltä nuorempien ikäluokkien lisääntyvään maaseudulla toimimiseen, asumiseen ja omistamiseen vaikuttaa se, että he ennakoivat esimerkiksi perivänsä maaseudulla sijaitsevia kiinteistöjä ja maata vanhemmiltaan tai isovanhemmiltaan. Tämä ei kuitenkaan selitä sitä, että myös työn tekemisen maaseudulla odotetaan omalla kohdalla lisääntyvän.

Vanhempien ikäluokkien vetäytymistä maaseutuaktiviteeteistaan ja -omistuksestaan voi selittää sillä, että he epäilevät omien voimiensa riittävyttä maaseudulla asumiseen ja vaikkapa vapaa-ajan asunnon hoitamiseen. Vastaukset saattavat myös viestiä sitä, mitä on barometrin avoimissa vastauksissa ilmaistu: maalla asuvat ikääntyvät ihmiset eivät luota siihen, että heillä olisi nykyisessä asuinpaikassaan tarjolla sellaista arjessa tarvittavaa apua ja tukea, johon heillä ikääntyessään mahdollisesti olisi tarvetta. Tässä ei ole välttämättä kyse pelkästään julkisin varoin tarjotuista palveluista, vaan myös yksityisistä ja kolmannen sektorin palvelujen tarjontanäkymistä. Jo tällä hetkellä spekuloidaan vakituisen asunnon paikkakunnalla siten, että sairauden sattuessa oltaisiin turvattujen palvelujen äärellä, vaikka käytännössä asuttaisiinkin suurin osa vuodesta muualla. Kansalaiset voivat näissä tilanteissa toimia tavoilla, jotka eivät ole valtakunnan tai alueiden tasolla tarkoituksenmukaisia.

4.2 Toiveet ja uskomukset maaseudun muutoksista

Barometrissa tiedusteltiin vastaajien käsityksiä siitä, miten maaseudun merkitys koko Suomelle tulee muuttumaan tulevaisuudessa. Kysymys ei eriteltyt sitä, olisiko maaseudun merkitys Suomelle muuttumassa kielteisemmäksi vai myönteisemmäksi, sillä kysymys mittasi vain merkityksen volyyymiä. Verrattuna vuoden 2009 barometrin vastauksiin samaan kysymykseen, vuonna 2011 useammat suomalaiset (2009: 31 %, 2011: 42 %) uskoivat maaseudun merkityksen lisääntyvän yhteiskunnassa tulevaisuudessa.

Maaseudulla asuvat uskoivat maaseudun merkityksen lisääntymiseen jonkin verran vahvemmin kuin muut vastaajaryhmät, puolueiden kannattajista selvimmän tällä kannalla olivat keskustalaiset ja perussuomalaiset. SDP:n ja Vasemmistoliiton kannattajat uskoivat maaseudun merkityksen kasvuun jonkun verran vähemmän kuin kaikki vastaajat keskimäärin. 2011 barometrin vastaajaryhmistä asiantuntijat, media ja päättäjät uskoivat maaseudun merkityksen lisääntymiseen tulevaisuudessa eniten, kaikki hieman vahvemmin kuin suomalaiset yleensä.

Odotus siitä, että maaseutu olisi autioitumassa, on selvästi muuttunut vuodesta 2009, jolloin 68 % vastaajista oletti näin käyvän. Uudessa barometrissa vain 31 % piti tätä todennäköisenä. Kysymyksen muotoilu oli sama, ja vastaajina oli ryhmä 'suomalaiset'.

Taulukko 4.3. Toivomukset jakauma.

Toivoisin että...	Vastaajista toivoo
Luomu- ja lähiruokaa on runsaasti saatavilla	64 %
Maaseutu on kaikkien helposti saavutettavissa	57 %
Maaseudun tarjoamaa mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen arvostetaan	57 %
Maaseudulla on paljon uudenlaista vihreän talouden liiketoimintaa	50 %
Monipuolinen yritystoiminta on lisääntynyt maaseudulla	49 %
Monimuotoinen matkailu kukoistaa maaseudulla	46 %
Lähiratkaisut nähdään aitona vaihtoehtona keskittämiselle	44 %
Väljä tila on Suomen vetovoimatekijä	36 %
Yhä useammat kaupunkilaiset asuvat maaseudulla osa-aikaisesti	33 %
Yhä useampi tekee etätöitä maaseudulla	30 %
Maatalous on huomattavasti tehostunut entisestään	20 %
Maaseudulla voivat asua vain ne, joilla on rahaa ja valtaa	6 %
Eos	6 %
Maaseutu on voimakkaasti autoitunut	5 %

Barometrissa tiedusteltiin, millainen tulevaisuudenkuva vastaisi parhaiten vastaajan toivomusta Suomen maaseudun merkityksestä vuonna 2025. Esitetyistä vaihtoehtoista yksimielisimmin (64 %) toivottiin sitä, että luomu- ja lähiruokaa olisi runsaasti saatavilla. Sen sijaan vain 20 % toivoi, että maatalous olisi huomattavasti tehostunut nykyisestä.

57 % vastaajista toivoi, että vuonna 2025 maaseutu olisi kaikkien helposti saavutettavissa, ja että maaseudun mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen arvostettaisiin. Samassa kyselyssä vain 5 % toivoi, että maaseutu olisi vuonna 2025 voimakkaasti autoitunut. Puolet vastaajista toivoi maaseudulle paljon vihreän talouden liiketoimintaa ja monipuolista yritystoimintaa. Lähes puolet vastaajista toivoi, että lähiratkaisut nähtäisiin tällöin aitona vaihtoehtona keskittämiselle, ja 36 % näkisi väljän tilan mielellään silloin Suomen vetovoimatekijänä. Tulevaisuustoiveet eivät poikenneet merkittävästi eri ikäryhmissä, vaan toiveprofiili pysyi samana.

Taulukko 4.4. Uskomukset jakauma.

Muuttuja	Vastaajista uskoo
Maatalous on huomattavasti tehostunut entisestään	51 %
Maaseudun tarjoamaa mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen arvostetaan	49 %
Luomu- ja lähiruokaa on runsaasti saatavilla	48 %
Yhä useampi tekee etätöitä maaseudulla	43 %
Väljä tila on Suomen vetovoimatekijä	41 %
Maaseudulla on paljon uudenlaista vihreän talouden liiketoimintaa	38 %
Monimuotoinen matkailu kukoistaa maaseudulla	38 %
Yhä useammat kaupunkilaiset asuvat maaseudulla osa-aikaisesti	37 %
Monipuolinen yritystoiminta on lisääntynyt maaseudulla	31 %
Maaseutu on voimakkaasti autoitunut	31 %
Maaseutu on kaikkien helposti saavutettavissa	29 %
Lähiratkaisut nähdään aitona vaihtoehtona keskittämiselle	21 %
Maaseudulla voivat asua vain ne, joilla on rahaa ja valtaa	17 %
Eos	6 %

Vastaajat eivät kuitenkaan olleet vakuuttuneita siitä, että Suomen maaseutu olisi vuonna 2025 heidän toiveidensa mukainen. Halutun luomu- ja lähiruuan saannin toteutumiseen uskoi 49 %, mutta vähemmän toivottua maatalouden tehostumistakin piti todennäköisenä 49 %. Puolet vastaajista uskoi, että maaseudun tarjoamaa mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen arvostettaisiin myös vuonna 2025, ja väljän tilan vetovoimaisuuden toteutumiseen uskoi 41 %. Lähiratkaisujen uskoi olevan aito vaihtoehto keskittämislle vain viidennes vastaajista, ja lähes saman verran vastaajista uskoi, että maaseutu olisi vuonna 2025 paikka, jossa voisivat asua vain ne, joilla on rahaa ja valtaa.

Jos verrataan sitä, miten vahvasti vastaajat toivoivat jotakin asiaa, ja miten epätodennäköisenä he sen toteutumista pitivät, vähiten luottamusta asioiden kehittymiseen toivottuun suuntaan liittyi maatalouden tehostumiseen. Useat uskoivat näin käyvän heidän toiveidensa vastaisesti. Myös maaseudun saavutettavuuden toteutumista pidettiin epätodennäköisenä. Sen sijaan sekä vihreää taloutta että luomu- ja lähiruokaa toivottiin vain hivenen enemmän kuin sen uskottiin toteutuvan.

Tulevaisuustoiveissa ei ikäryhmien välillä ollut merkitseviä eroja, mutta sen suhteen, mitä vastaajat uskovat todennäköisesti tapahtuvan, eroja oli. Vanhemmissa ikäryhmissä (45–65-vuotta) uskottiin etätöiden lisääntymiseen maaseudulla, väljään tilaan Suomen vetovoimatekijänä, monimuotoiseen matkailuun, osa-aikaiseen asumiseen maaseudulla, ja monipuolisen yritystoiminnan lisääntymiseen. Nuoremmat vastaajaryhmät (15–44-vuotiaat) pitivät näitä tulevaisuudenkuvia vähemmän todennäköisinä. He taas uskoivat vanhempia ikäluokkia enemmän luomu- ja lähiruuan saatavuuteen. Nuorimmat vastaajat (15–24-vuotiaat) uskoivat selvästi muita vastaajaryhmiä enemmän siihen, että maaseutu olisi vuonna 2025 voimakkaasti autoitunut – tässä he erosivat merkittävimmin juuri ryhmästä 25–44-vuotiaat, jotka taas pitivät tätä kaikkein epätodennäköisimpänä.

Taulukko 4.5. Maaseudulle muuttohalukkaiden toivomukset maaseudusta.

Toivoisin, että...	% niistä vastaajista, jotka ovat muuttamassa
Maaseudun tarjoamaa mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen arvostetaan	68
Luomu- ja lähiruokaa on runsaasti saatavilla	67
Monipuolinen yritystoiminta on lisääntynyt maaseudulla	59
Maaseutu on kaikkien helposti saavutettavissa	58
Monimuotoinen matkailu kukoistaa maaseudulla	53
Maaseudulla on paljon uudenlaista vihreän talouden liiketoimintaa	49
Lähiratkaisut nähdään aitona vaihtoehtona keskittämislle	48
Yhä useammat kaupunkilaiset asuvat maaseudulla osa-aikaisesti	41
Väljä tila on Suomen vetovoimatekijä	37
Yhä useampi tekee etätöitä maaseudulla	36
Maatalous on huomattavasti tehostunut entisestään	15
Maaseudulla voivat asua vain ne, joilla on rahaa ja valtaa	5
Maaseutu on voimakkaasti autoitunut	3

Jos katsotaan, mitä maaseudulle muuttoa aikovat toivovat maaseudulta vuonna 2025, luonnon kohtaaminen ja luomu- ja lähiruoka ovat toiveissa korkeimmalla, ja toiveet ovat suuremmat kuin vastaajilla keskimäärin (67–68 % toivoo). Luonnon kohtaaminen on maaseudulle muuttoa aikovilla toiveissa korkeammalla kuin luomu- ja lähiruoka, vaikka sekin on hyvin toivottua. Heistä useammat kuin vastaajissa keskimäärin toivovat monipuolisen yritystoiminnan lisääntyneen. Muitakin vastaajia enemmän he toivovat, että lähiratkaisut ovat aito vaihtoehto keskittämislle, ja toivovat vähemmän kuin vastaajat keskimäärin, että maatalous olisi tehostunut entisestään.

4.3 Päätelmät

Verrattuna vuoden 2009 barometriin, vuoden 2011 kyselyssä maaseudun merkityksen odotettiin lisääntyvän enemmän, ja maaseudun autioitumista pidettiin epätodennäköisempänä. Barometri vahvistaa kuvaa siitä, että Suomen maaseutu pysyy jatkossakin ensi sijassa asumismaaseutuna. Suomalaiset haluaisivat asua luonnonläheisemmin ja väljemmin kuin miten se useiden osalla tällä hetkellä toteutuu. Tämän viestin pitäisi olla relevantti sekä kaupunkisuunnittelussa että maaseudun maankäytön ja infrastruktuurin sekä siihen liittyvän teknologian yhteydessä.

Maaseudulta odotetaan tulevaisuudessa luomu- ja lähiruokaa, saavutettavuutta ja mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen. Aivan nuorimmat vastaajat (15–24-vuotta) ovat muita epäilevämpiä sen suhteen, että maaseudulta toivottavat asiat toteutuisivat. Kaikissa vastaajaryhmissä pelätään maatalouden tehostuvan ei-toivotulla tavalla. Viesti on niin johdonmukainen ja selvä, että maataloussektorin voisi ajatella hyötyvän avoimemmasta keskustelusta ihmisten toiveiden ja käsitysten suhteesta alan reunaehtoihin. Osin pelot maataloustuotannon tehostumisesta voivat johtua siitä, että ihmisillä on keskimäärin vähän ajantasaista tietoa maataloustuotannon luonteesta tänä päivänä.

Maaseudulle muuttamisen ponttimena näyttää näiden vastausten valossa olevan etenkin luonnon kohtaaminen, mikä on johdonmukaisesti linjassa barometrissa saatuihin torjuviin vastauksiin yhdyskuntarakenteen tiivistämisestä.

5 Mielipiteet maaseudun kehittämisestä

Maaseutu on iso osa Suomea, laski sitä sitten alueen osuudella koko pinta-alasta (vuonna 2008 OECD:n luokituksilla 89 %), osuudella asukkaista (vuonna 2008 OECD:n luokituksilla 53 %), tai maaseudun osuudella maan bruttokansantuotteesta (vuonna 2008 OECD:n luokituksilla 45 %) (OECD 2009, s. 14). Maaseutuun tavalla tai toisella kohdistuvalla politiikalla on samassa mitassa iso merkitys sekä koko Suomen alueen kehitykseen, asukkaisiin että maan talouteen.

Käytännössä maaseutuun vaikuttavat sekä yksityiset että julkiset päätökset ja valinnat, tapauksesta riippuen vaihtelevina yhdistelminä. Julkisen sektorin päätökset voivat koskea rahaa tai lakeja ja säädöksiä, ja niitä voidaan tehdä valtakunnan tasolla tai paikallisesti. Yksittäisten päätösten taustalla maaseutuun vaikuttavat vähintään yhtä voimakkaasti hitaammin muuttuvat yhteiskunnalliset rakenteet ja instituutiot. Näiden lisäksi maaseudulle ja siihen nähden toimimiselle asettavat reunaehdojaan monet yhteiskunnassa yhdessä sovitut säännöt, vaikkapa jokamiehenoikeus, ja kehitetyt käytännöt kuten yhdistysten vapaaehtoistoiminta tai talkoot.

Osa politiikasta on sellaista, että se koskee sinänsä tiettyä sektoria kuten sairaan- ja terveydenhuoltoa, mutta politiikan vaikutusten luonne voi vaihdella alueiden välillä suurestikin. Tässä yhteydessä puhutaan laajasta aluepolitiikasta tai laajasta maaseutupolitiikasta. Laajassa politiikassa haetaan eri tilanteisiin sopivia erilaisia tapoja, joilla yleiset tavoitteet voidaan saavuttaa kaikkien kansalaisten kohdalla alueesta riippumatta. Maaseudun näkökulmaa voidaan valottaa esimerkiksi maaseutuvaikutusten arvioinnilla. On myös olemassa päätöksiä ja toimenpiteitä, joihin ryhdytään nimenomaan siksi, että halutaan saada aikaiseksi jotain juuri maaseutuun tai siellä toimimiseen liittyvää. Sitä voidaan kutsua suppeaksi maaseutupolitiikaksi, ja sillä suunnataan maaseudulla toimimisen edellytyksiä tai muita nimenomaan maaseutuun liittyviä tavoitteita.

Barometrissa haluttiin mitata vastaajien kantoja muutamiin keskeisiin ajankohtaisiin aiheisiin, jotka vaikuttavat maaseutuun ja siellä toimimiseen joko yleisten yhteiskunnallisten linjausten tai erityisesti maaseutuun kohdistuvien merkitystensä kautta. Maaseutua koskevat yleiset tavoitteet ja linjaukset koottiin niin, että niitä koskevat väittämät valaisevat vastaajien näkemyksiä vallasta ja oikeuksista, yhdyskuntarakenteesta ja politiikkatoimien luonteesta. Väittämässä haettiin kantaa myös siihen, miten pitäisi toimia taantuvilla alueilla – tässä kysymyksessä taantuvaa aluetta ei rajattu maaseutuun, vaan se voi olla yhtä hyvin taantuva kaupunkialue.

5.1 Mitä maaseudulle ja maaseudulla pitäisi tehdä? Yhdyskuntarakenteen tiivistämistä ei kannateta

Barometrissa oli kuusi väittämää, jotka lähestyivät eri tavoin kansalaisten valtaa ja oikeuksia (Taulukko 5.1). Kaikkien vastaajaryhmien keskuudessa vallitsi selkeä yksimielisyys (78–88 %) siitä, että kaikilla tulisi olla oikeus asua siellä, missä haluavat. Asuinpaikan valinnan rajoittamista ei pidetty toivottavana eikä sallittavana, eikä tässä kannanotossa ollut vastaajaryhmien välillä eroa.

Kun tiedusteltiin mielipidettä siitä, pitäisikö maaseudun olla kaikkien suomalaisten saavutettavissa, kaikki vastaajaryhmät pitivät sitä tarpeellisena, mutta asiantuntijat (91 %) ja media (96 %) erityisen tavoiteltavana. Seuraavan kysymyksen (10) avoimissa vastauksissa mainittiin useita kertoja maaseudun tietoliikenneyhteydet, joiden heikon toiminnan vuoksi maaseutu on heikosti saavutettavissa. Tietoisuus tästä puutteesta saattoi painaa erityisesti asiantuntijoiden ja median vastauksissa tähän väittämään.

Saavutettavuuden saama laaja kannatus viestii ainakin kahdesta asiasta. Maaseudun tarjoamien aineellisten ja aineettomien resurssien halutaan olevan mahdollisimman monien ulottuvilla. Sen lisäksi maaseudulle pitäisi olla sellaiset toimivat yhteydet, että se on saavutettavissa ihmisten, tavaroiden ja tiedon kulkemisen merkityksessä. Tämä viittaa perusinfrastruktuurin rakenteisiin ja niiden kunnossapitoon.

Taulukko 5.1. Valta ja oikeudet vastaajaryhmät, %-jakaumat.

Ryhmä	Muuttuja	Jokaisella pitäisi olla oikeus asua siellä, missä haluaa	Maaseutua pitää kehittää kysyntälähtöisesti vastaamaan erilaisten suomalaisten tarpeisiin	Maaseudun tulisi olla kaikkien suomalaisten saavutettavissa**	Maaseudulla os aikaisesti asuvien oikeuksia paikallisiin palveluihin tulisi vahvistaa**	Maaseudun ihmisten pitäisi saada enemmän paikallista valtaa ja vastuuta omien asioidensa järjestämisestä**	Maaseutua tulisi kehittää ensisijaisesti maaseudun asukkaiden tarpeiden pohjalta
Kaikki suomalaiset	Eri mieltä	8	9	6	10	6	9
	Ei samaa eikä eri mieltä	3	16	10	15	12	11
	Samaa mieltä	88	75	85	76	82	80
Päättäjät	Eri mieltä	17	10	4	15	17	19
	Ei samaa eikä eri mieltä	4	10	6	7	8	11
	Samaa mieltä	78	80	89	78	74	70
Asiantuntijat	Eri mieltä	12	11	4	8	8	15
	Ei samaa eikä eri mieltä	4	10	4	8	9	5
	Samaa mieltä	83	80	91	84	82	80
Yritykset	Eri mieltä	14	10	6	9	7	10
	Ei samaa eikä eri mieltä	4	8	7	14	17	13
	Samaa mieltä	83	82	87	77	75	77
Media	Eri mieltä	13	17	2	13	9	15
	Ei samaa eikä eri mieltä	4	11	2	10	13	6
	Samaa mieltä	83	72	96	77	78	79

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Valtaa ja oikeuksia koskevista väittämistä välittyi mielipide, jonka mukaan sekä maaseudulla asuvilla että muilla suomalaisilla pitäisi olla sekä pääsy maaseudulle, että oikeus paikallisiin palveluihin. Päättäjär ryhmän vastauksissa on merkitsevä ero muihin vastaajiin silloin, kun puhutaan osa-aikaisesti maaseudulla asuvien oikeudesta paikallisiin palveluihin: vaikka päättäjistäkin ylivoimaisesti suurin osa kannattaa tätä oikeutta, tilastollisesti merkitsevä ero muihin vastaajaryhmiin syntyy siitä, että 15 % päättäjistä ei tätä oikeutta osa-aikaisille asukkaille soisi.

Päättäjien keskuudessa on myös merkitsevästi enemmän niitä, joiden mielestä maaseudun ihmisten paikallista valtaa ja vastuuta omien asioidensa järjestämisessä ei pitäisi lisätä, sillä heistä 17 % oli eri mieltä tämän väitteen kanssa. 74 % päättäjistä kuitenkin kannatti tämän vallan lisäämistä. Kaikki muut ryhmät (suomalaiset, asiantuntijat, yrittäjät ja media) olivat vahvasti (82–78 %) maaseudun ihmisten vallan ja vastuun lisäämisen kannalla.

Barometrissa oli kaksi väittämää, jotka koettelivat vastaajien käsityksiä siitä, kenen ehdoilla maaseutua pitäisi viedes kehittää. Suurin yksimielisyys (78 % täysin samaa tai osittain samaa mieltä) vallitsi siitä, että maaseutua tulisi kehittää ensisijaisesti maaseudun asukkaiden tarpeiden pohjalta. Vastaajaryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja.

Kun samaa ulottuvuutta lähestyttiin väittämällä, että maaseutua tulisi kehittää kysyntälähtöisesti vastaamaan erilaisten suomalaisten tarpeisiin, saatiin myönteisiä vastauksia 68 %:ssa vastauksista, eikä vastaajaryhmien välillä ollut tässäkin eroja. Vastaajien mielestä maaseudulla asuvien ehdoilla kehittäminen ei ole ristiriidassa sen kanssa, että maaseutua kehitetään kysyntälähtöisesti vastaamaan erilaisten suomalaisten tarpeisiin. Maaseutu vastaa käytännössä monen suomalaisen asumispreferenssejä, ja siten siihen liittyviin tarpeisiin, mutta se voi samalla vastata myös uusiutuvaa energiaa tai lähiruokaa arvostavan, mutta muualla toimivan kansalaisen tarpeisiin.

Kaikkineen vastaajat viestivät hyvin selvästi, että ihmisillä tulisi olla oikeuksia, valtaa ja vastuuta maaseutuun nähden – etenkin, jos he asuvat tai toimivat muuten tällä alueella.

Taulukko 5.2. Poliittikkatoimet taantuville ja syrjäisille alueille vastaajaryhmät, %-jakaumat.

Ryhmä		Taantuville alueille pitäisi luoda hallitun alasajon strategia, jolla julkiset palvelut niiltä vähitellen lakkaavat	Taantuville maaseutualueille tulisi kohdentaa erityistä taloudellista tukea**	Julkisten palvelujen saatavuutta on oikein rajoittaa syrjäisillä alueilla**
Kaikki suomalaiset	Eri mieltä	68	21	75
	Ei samaa eikä eri	11	14	9
	Samaa mieltä	21	65	16
Päättäjät	Eri mieltä	71	23	77
	Ei samaa eikä eri	5	10	3
	Samaa mieltä	25	67	21
Asiantuntijat	Eri mieltä	77	15	81
	Ei samaa eikä eri	5	6	4
	Samaa mieltä	18	79	15
Yritykset	Eri mieltä	63	35	66
	Ei samaa eikä eri	11	13	10
	Samaa mieltä	26	53	24
Media	Eri mieltä	72	13	81
	Ei samaa eikä eri	4	4	2
	Samaa mieltä	23	83	17

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Suomen virallisessa aluepolitiikassa on jo 1990-luvulta lähtien otettu etäisyyttä sellaisiin tavoitteisiin, joissa koko maan asuttuna pitäminen olisi arvo sinänsä. Alueiden vahvuuksia ja niiden keskinäistä kilpailua korostava aluepolitiikka on oikeuttanut erilaistavia politiikkakeinoja eri alueille. 'Valojen sammuttaminen' taantuvilta alueilta on ajoittain nähty ehtona sille, että kansantalous kokonaisuutena voi kehittyä.

Barometrissa mitattiin vastaajien kannatusta tällaiselle ajattelulle väittämällä 'Taantuville alueille pitäisi luoda hallitun alasajon strategia, jolla julkiset palvelut niiltä vähitellen lakkaavat' (Taulukko 5.2). Hallitulle alasajolle oli kuitenkin kaikissa vastaajaryhmissä vain vaisua kannatusta. Kaikki vastaajat olivat pääosin eri mieltä väittämän kanssa, eikä vastaajaryhmien välillekään syntynyt merkitsevää eroa. Tällä politiikkatoimella ei barometrin mukaan ole merkittävää kannatusta missään ryhmässä. Tulos on samansuuntainen aiemmin analysoitujen maaseutumielikuvien kanssa, joissa 'maaseutu kansantalouden rasiitena' vastasi harvan vastaajan käsityksiä.

Päinvastaista aluekehittämislinjau edustamaan barometriin laitettiin väittämä, jonka mukaan taantuville maaseutualueille tulisi kohdentaa erityistä taloudellista tukea. Väittämä sai kaikissa ryhmässä selvän, yli 53–83 %:n kannatuksen. Tilastollisesti merkitsevä ero syntyi siitä, että yrityksissä tällaista taloudellista erityistukea vastustettiin enemmän kuin muissa ryhmässä.

Kolmannella väittämällä, 'Julkisten palvelujen saatavuutta on oikein rajoittaa syrjäisillä seuduilla' yhdistettiin kahden edellä mainitun väittämän elementtejä. Kaikissa vastaajaryhmissä suhtauduttiin selvän kielteisesti tällaiseen alueita eriarvoistavaan kohteluun, mutta yritysten keskuudessa oli merkitsevästi enemmän julkisten palvelujen rajoittamisen kannattajia kuin muissa ryhmässä. Yritykset näyttävät siis vastustavan muita enemmän sekä taloudellista erityistukea syrjäisille alueille, että julkisten palvelujen tasavertaista tarjoamista näillä alueilla.

Taulukko 5.3. Yhdyskuntarakenne vastaajaryhmät, %-jakaumat.

Ryhmä		Haja-asutusalueille rakentamista pitäisi rajoittaa**	Kaupunkiasutuksen leviämistä lähialueelleen tulisi rajoittaa**
Kaikki suomalaiset	Eri mieltä	64	63
	Ei samaa eikä eri	15	14
	Samaa mieltä	21	23
Päätäjät	Eri mieltä	80	73
	Ei samaa eikä eri	1	7
	Samaa mieltä	19	21
Asiantuntijat	Eri mieltä	77	59
	Ei samaa eikä eri	4	10
	Samaa mieltä	19	31
Yritykset	Eri mieltä	76	72
	Ei samaa eikä eri	9	12
	Samaa mieltä	16	17
Media	Eri mieltä	70	63
	Ei samaa eikä eri	9	19
	Samaa mieltä	22	19

Yhdyskuntarakenteen kehittämisen suuntaa kysyttiin kahdella väittämällä (Taulukko 5.3). Haja-asutusalueille rakentamisen rajoittamista vastusti 59 % kaikista vastaajista, ja vain viidennes oli joko täysin tai osittain samaa mieltä. Kun kysyttiin kaupunkiseutujen leviämisen rajoittamista lähialueilleen, jälleen 59 % oli sitä mieltä, ettei se ole tarpeen, ja 23 % oli joko täysin tai osittain tällä kannalla. Kun kanta tähän väittämään ristiintaulukoitiin vastaajan ilmoittaman puoluekannan kanssa, kävi ilmi, että sama asetelma piti: haja-asutusalueille rakentamisen rajoittamista vastustaa enemmistö suomalaisista puoluekannasta riippumatta. Sama asetelma päti kaupunkiseutujen leviämisen rajoittamisen suhteen.

Enemmistö vastaajista puoluekannasta riippumatta vastusti sitä. Eroja puolueiden kannattajien välillä oli yllättävän vähän.

Kun vertaillaan eri vastaajaryhmien kantaa yhdyskuntarakenteen kehittämiseen, kaikissa ryhmissä pidettiin tarpeettomana rajoittaa haja-asutusalueille rakentamista. Sama yksimielisyys vallitsi vastaajaryhmien välillä myös kaupunkiseutujen leviämisen sallimisessa. Asiantuntijoiden joukossa oli eniten niitä, joiden mielestä tähän rajoittamiseen olisi jotain syytä, mutta heidänkin keskuudessaan rajoittamisen kannattajat olivat selkeästi vähemmistö.

Tämä kahdella tavalla kysyen saatu tulos on siinä määrin kiistaton, että sen vaikutusta on aiheellista miettiä sekä yhdyskuntarakennetta linjattaessa, että tarkemmasta kaupunkien ja maaseudun kaavoituksesta päätettäessä. Mikäli ei-toivotun yhdyskuntarakenteen tiivistämisen taustalla on huoli ympäristövaikutuksista tai palvelujen kustannuksista, näihin molempiin ongelmiin pitäisi hakea ratkaisuja muilla tavoin. Ympäristön kannalta barometrissa ilmaistaan varovaisen myönteistä kannatusta ekotehokkaisiin maaseudun asumis- ja energiaratkaisuihin, palvelujen kustannuksiin taas näytetään toivottavan ratkaisuja uusilla järjestämistavoilla ja paikallisten toimijoiden suuremmalla vallalla ja vastuulla (kysymys 10).

Maaseutupolitiikan tavoitteissa ja linjauksissa oli yllättävän vähän hajontaa eri puolueiden kannattajien välillä. Puolueiden maaseutuohjelmat antaisivat odottaa isompaakin hajontaa – liekö niin, että kannattajat eivät ole tutustuneet puolueidensa ohjelmiin, tai puolueiden ohjelmat eivät vastaa kannattajien mielipiteitä.

5.2 Mitä vahvistettava, mistä voi luopua: näkemuseroja eri puolueiden kannattajien välillä

Seuraavassa barometrin kohdassa pyydettiin vastaajia nimeämään maaseutua koskevien politiikkatoimien listasta ne kolme toimenpidettä, joihin pitäisi panostaa eniten, ja ne kolme, joista voisi karsia (Taulukko 5.4).

Taulukko 5.4. Mitä on vahvistettava, jakaumat vastaajaryhmittäin.

Kaikki suomalaiset	Asiantuntijat	Päätäjät	Yrittäjät
Uusien asukkaiden houkuttelevuus maaseudulle	Palvelujen uusien toteutustapojen kehittäminen	Palvelujen uusien toteutustapojen kehittäminen	Uusien asukkaiden houkuttelevuus maaseudulle
Maaseutuelinkeinojen kehittäminen	Tietoliikenneyhteyksien parantaminen	Tietoliikenneyhteyksien parantaminen	Palvelujen uusien toteutustapojen kehittäminen
Palvelujen uusien toteutustapojen kehittäminen	Kylä- ja kunnan osatason toiminnan, vastuunoton ja päätöksenteon kehittäminen	Uusien asukkaiden houkuttelevuus maaseudulle	Tietoliikenneyhteyksien parantaminen

Neljän suurimman vastaajaryhmän (suomalaiset, asiantuntijat, päättäjät ja yrittäjät) kiistatta tärkeimmäksi toimenpiteeksi, johon tulisi tarttua, nousi palvelujen uusien toteutustapojen kehittäminen. Yhdessä edellisen, maaseutupolitiikan tavoitteita kartoittaneen väittämäsarjan tuloksen kanssa vastaajien viesti on selvä: maaseudun palvelujen alasajon sijasta halutaan, että palvelut toteutetaan kaikilla alueilla, niitä ei ajeta alas, mutta niiden toteutustapojen uudistamiseen panostetaan.

Tietoliikenneyhteyksien parantaminen oli toiseksi tärkein toimenpide, kun katsotaan sen sijoitusta kaikissa vastaajaryhmissä. Kolmanneksi tärkeimmäksi nousi uusien asukkaiden houkuttelevuus maaseudulle. Kaikilla suomalaisilla kolmen merkittävimmän tarpeen joukossa oli maaseutuelinkeinojen

kehittäminen, asiantuntijoilla taas kylä- ja kunnanosatoiminnan, vastuunoton ja päätöksenteon kehittäminen. Päätäjillä ja yrittäjillä oli sama tarvelistaus, vain hieman eri järjestyksessä.

Puolueiden kannattajien mukaan listattuna tärkeimpien politiikkatoimien lista myötäili edellä kuvattua. Palvelujen uudet järjestämistavat, tietoliikenneyhteydet, uusien asukkaiden houkuttelemisen, maaseutuelinkeinojen kehittäminen ja etätyömahdollisuuksien lisääminen ovat kärkisijoilla. Vihreiden kannattajilla 'vihreää taloutta edistävien lähiratkaisujen kehittäminen' nousee toiseksi tärkeimmäksi kohteeksi. Vihreiden ohella Vasemmistoliiton kannattajat panostaisivat eniten uusiutuvaan energiaan, kestävään ja moderniin luonnonvaratalouteen, vihreää taloutta edistäviin lähiratkaisuihin ja ekologisen asumisen mahdollistamiseen.

Keskustan kannattajat pitävät maaseutuohjelmien rahoituksen lisäämistä ja syrjäseuduille osoitettua taloudellista erityistukea tärkeimpinä kuin muiden puolueiden kannattajat. Heidän joukossaan on myös keskimäärin enemmän kaksoiskuntalaisuuden kannattajia. SDP:n kannattajat taas suosisivat Perussuomalaisten kannattajien kanssa mieluiten uusien asukkaiden houkuttelemista maaseudulle. SDP:n kannattajien keskuudessa panostettaisiin myös keskimääräistä enemmän kylä- ja kunnanosatoiminnan kehittämiseen.

Kokoomuksen kannattajien keskuudessa panostettaisiin erityisesti palvelujen uusien toteutustapojen kehittämiseen, ja Vihreiden kannattajien kanssa karsittaisiin mieluiten maaseutuohjelmien rahoituksesta.

Vihreiden kannattajat olisivat kuitenkin muiden puolueiden kannattajia hanakammin vähentämässä maaseutuelinkeinojen kehittämisestä. Ilmeisesti heidän visiossaan vihreä talous ja luonnonvaratalous pyöriivät keskuksista käsin. Maaseutuelinkeinoja niistä ei tule, eikä maaseudulle tarvita uusia asukkaita tai parempia tietoliikenneyhteyksiä.

Perussuomalaisten kannattajien profiilissa korostuvat elinkeinojen kehittäminen, tietoliikenneyhteydet, yritystoiminnan edistäminen ja maaseudun imago. He karsisivat muita puolueita hanakammin vihreää taloutta edistävien lähiratkaisujen kehittämisestä.

Taulukko 5.5. Mistä voi luopua, jakaumat vastaajaryhmittäin.

Kaikki suomalaiset	Asiantuntijat	Päätäjät	Yrittäjät
Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen	Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen	Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen	Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen
Rajoittavan sääntelyn purkaminen	Rajoittavan sääntelyn purkaminen	Rajoittavan sääntelyn purkaminen	Rajoittavan sääntelyn purkaminen
Maaseudun imagon kohottaminen	Osa-aikaisen asumisen edistäminen	Taloudellisen erityistuen osoittaminen syrjäseuduille	Taloudellisen erityistuen osoittaminen syrjäseuduille

Kun samoja vastaajia pyydettiin nimeämään kolme sellaista politiikkatoimintaa, joista olisi eniten syytä karsia (Taulukko 5.5), kaikki suomalaiset, asiantuntijat, päättäjät ja yrittäjät äänestivät yksimielisesti tarpeettomimmaksi politiikkatoimeksi yhdyskuntarakenteen tiivistämisen.

Toiseksi vahingollisin nykyinen politiikkatoimenpide oli niin ikään täysin yksimielisesti rajoittava sääntely. Kolmanneksi tarpeettomimmasta ei enää oltu yhtä yksimielisiä. Yrittäjien ja päättäjien mielestä se oli taloudellisen erityistuen osoittaminen syrjäseuduille, asiantuntijoille osa-aikaisen asumisen edistäminen, ja kaikille suomalaisille maaseudun imagon kohottaminen.

Kun katsotaan 'turhuuslistaa' puolueiden kannattajien mukaan, yhdyskuntarakenteen tiivistäminen kaikkein karsittavimpana toimena pitää edelleen paikkansa puolueesta riippumatta. Siitä vallitsee yksimielisyys sekä eri toimijaryhmissä että puolueiden kannattajien keskuudessa.

Maaseutuohjelmien rahoituksen lisäämisellä on sekä karsijoita, että kannattajia. Myös maaseudun imagon kohottaminen ja osa-aikaisen asumisen edistäminen ovat kiistanalaisia kysymyksiä, samoin taloudellisen erityistuen osoittaminen syrjäseuduille.

Vihreää taloutta edistävien lähiratkaisujen kehittäminen saa hyvin kirjavan vastaanoton. On mahdollista, että vastaajat eivät ole ymmärtäneet uuden käsitteen sisältöä – tähän viittaavat muutamat kommentit kysymyksen lopussa olleeseen avoimeen tilaan. Mieluiten vihreän talouden lähiratkaisuista karsisivat perussuomalaiset, vähiten Vasemmistoliiton kannattajat.

5.3 Päätelmät

Suurin yksimielisyys politiikan linjauksissa ja politiikkatoimissa vallitsee siitä, että yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ei ole Suomessa toivottavaa sen paremmin kaupunkien läheisellä maaseudulla kuin harvaan asutuillakaan alueilla. Jos tällaisella toimella on toiveita saavuttaa jotakin, keinoja on syytä miettiä uudelleen, sillä se ei ole kansalaisten silmissä toivottavaa eikä legitimiä.

Yhtä suuri yksimielisyys on siitä, että palvelujen ei haluta eriarvoistuvan, mutta niiden toteutustapojen uudistamisella on kiire. Signaali paikallisemmän vapauden ja vastuunoton suuntaan palvelujen järjestämisessä on vahva – siihen pitäisi luoda sekä rakenteita että keinoja.

Luonnonvaratalouteen ja vihreään talouteen herääminen näkyy, mutta sen edustajat ovat vielä vähemmistö. Erityisen merkittävä on epäjätkumo sen välillä, että vihreitä ratkaisuja odotetaan, mutta niiden yhteyttä maaseudun elinkeinotoimintaan ja yritystoiminnan edistämiseen ei nähdä. Millaista on se vihreä elinkeinotoiminta, jolla ei ole toimijoita maaseudulla? Luonnonvaraliiketoiminnan mahdollisuuksiin uskoo joukko sellaisia vastaajia, joiden mielestä maaseudulla ei tarvita erityisemmin tietoliikenneyhteyksiä.

Uusiutuvan energian tuotannon lisääjät taas näyttävät olevan maaseutuelinkeinojen kehittämisen ja yritystoiminnan edistämisen kannalla, mutta eivät lämpene samassa määrin kestävän ja modernin luonnonvaratalouden kehittämiseksi. Maaseudun uudesta tulemisesta luonnonvaratalouden ja vihreän talouden lupausten lunastajana tuskin konkretisoituu käytännössä merkitystä sen paremmin maaseudulle kuin koko Suomellekaan, elleivät nämä kaksi ajattelutapaa kohtaa käytännössä. Tämän barometrin politiikkavastausten valossa vihreän talouden realisoituminen on epävarmempaa kuin asumismaaseudun tulevaisuus, jolla on kiistaton tilaus ja tuki. Mikäli biotaloutta halutaan edistää, on panostettava sekä itse viestiin että sen konkreettisiin toteutustapoihin.

6 Maaseudun yritystoiminta ja sen edistäminen

Yksityisen yritystoiminnan painoarvo on ollut pitkään nousussa yhteiskunnassa. Yrityssektorin osuus kansantalouden kokonaistuotannosta on noin 75 % (TEM 2010). Yrittäjyydellä on erityinen merkitys maaseudulle, jossa yhteiskunnalliset muutokset asettavat haasteita ja paineita aktiiviselle toiminnalle taloudellisen elinvoiman säilyttämiseksi. Toisaalta samat muutokset myös avaavat mahdollisuuksia maaseudun yritystoiminnalle: uusille tuotteille ja palveluille on muodostunut kysyntää ja tätä kautta uusia liiketoimintamahdollisuuksia (Bryant 1989; Marsden 1995).

Pienten ja keskisuurten yritysten suhdanneodotuksia, yritysten rahoitustilannetta, kasvuhakuisuutta sekä muita odotuksia mitataan kaksi kertaa vuodessa Suomen Yrittäjien, Finnveran sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyössä tekemällä Pk-yritysbarometrilla (Suomen yrittäjät ym. 2010). Maaseutubarometrissa pyritään tuomaan lisätietoa nimenomaan maaseudun liiketoimintamahdollisuuksiin liittyen. Teemaan liittyviä kysymyksiä esitettiin kaikille vastaajaryhmille, osa kysymyksistä esitettiin kuitenkin vain yrittäjille, asiantuntijoille ja päättäjille.

6.1 Maaseudun liiketoimintamahdollisuudet ja yritystoiminnan haasteet

Barometrissa kysyttiin kaikilta vastaajaryhmiltä mielipidettä eräistä maaseudun yrittäjyyteen liittyvistä yleisistä väittämistä. Niillä pyrittiin kuvaamaan, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita maaseudun yritystoimintaan liittyy. Yleisesti eri ryhmien näkemykset olivat jossain määrin samansuuntaisia, mutta niiden välillä oli kuitenkin tilastollisesti merkitseviä eroja lähes kaikkien muuttujien osalta.

Barometrin tulosten mukaan maaseutu nähdään mahdollisuutena. Suurin osa vastaajista arvioi, että maaseudulla on runsaasti hyödyntämättömiä liiketoimintamahdollisuuksia (Taulukko 6.1). Vastaajien välillä oli kuitenkin eroja: päättäjissä, asiantuntijoissa ja mediassa oli suhteellisesti enemmän vastaajia, jotka olivat samaa mieltä väittämän kanssa kuin yrittäjissä tai kaikkien suomalaisten ryhmässä. Maaseutu nähtiin yleisesti myös hyvänä toimintaympäristönä innovatiiviselle yrittäjyydelle. Tässäkin kysymyksessä asiantuntijat ja median edustajat olivat vieläkin positiivisempia kuin muut ryhmät.

Mm. kolmannen sektorin tekemää työtä on tuotu esille eri yhteyksissä yhtenä potentiaalisena mahdollisuutena vaikkapa palvelutuotantoon. Yli puolet kaikista suomalaisista, päättäjistä, asiantuntijoista ja median edustajista arvioi, että yhteiskunnallisesti hyödylliselle, voittoa tavoittelemattomalle yritystoiminnalle on maaseudulla hyvät edellytykset. Yrittäjistä alle puolet oli samaa mieltä ja joka neljäs yrittäjä oli eri mieltä väittämän kanssa.

Kaupunki-maaseutuvuorovaikutus liiketoiminnassa nähtiin mahdollisuutena. Yrittäjiä lukuun ottamatta noin yhdeksän vastaajaa kymmenestä arvioi, että kaupungissa toimivat yritykset eivät hyödynnä maaseudun mahdollisuuksia läheskään niin paljon kuin voisivat. Yrittäjistäkin 77 % oli tätä mieltä. Maaseudun mahdollisuuksien hyödyntäminen koko Suomen yritys kentässä edellyttää parempaa verkostoitumista maaseudun ja kaupungin yrittäjien välillä. Noin joka kolmas vastaaja arvioi, että maaseudun yrittäjät ovat hyvin verkostoituneita kaupunkien yritystoimintaan ja asiakkaisiin. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että näin ei ole.

Taulukko 6.1. Maaseudun yritystoiminnan mahdollisuudet, %-jakaumat.

Ryhmä		Maaseudulla on runsaasti hyödyntämättömiä liiketoimintamahdollisuuksia**	Maaseutu on hyvä toimintaympäristö innovatiiviselle yrittäjyydelle**	Maaseudulla toimivat yrittäjät ovat hyvin verkostoituneita kaupunkien yritystoimintaan ja asiakkaisiin	Kaupungeissa toimivat yritykset eivät hyödynnä maaseudun tarjoamia mahdollisuuksia läheskään niin paljon kuin voisivat**	Yhteiskunnallisesti hyödylliselle, voittoa tavoittelemattomalle yritystoiminnalle on maaseudulla hyvät edellytykset**
Kaikki suomalaiset	Eri mieltä	12	10	40	4	13
	Ei samaa eikä eri mieltä	19	15	33	15	28
	Samaa mieltä	70	75	27	81	59
Päätäjät	Eri mieltä	10	10	47	5	18
	Ei samaa eikä eri mieltä	7	11	19	8	22
	Samaa mieltä	83	79	34	87	60
Asiantuntijat	Eri mieltä	7	8	53	3	18
	Ei samaa eikä eri mieltä	6	8	18	6	16
	Samaa mieltä	87	84	29	91	66
Yritykset	Eri mieltä	11	10	46	6	24
	Ei samaa eikä eri mieltä	13	12	23	18	31
	Samaa mieltä	76	78	31	77	45
Media	Eri mieltä	11	8	56	2	10
	Ei samaa eikä eri mieltä	2	8	17	9	20
	Samaa mieltä	87	83	27	89	70

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Maaseutuyrittäjyydessä korostuu usein elämäntapayrittäjyys-näkökulma. Eri tutkimusten tulosten mukaan monilla maaseudulla toimivilla yrittäjillä on liiketaloudellisten tavoitteiden ohella mm. elämänlaatuun, yritystoiminnan jatkuvuuteen ja tuotteiden/palveluiden hyvää laatuun liittyviä tavoitteita (mm. Komppula 2004). Barometrissa kysyttiin, onko yrittäjän maaseudulla toimiakseen tingittävä kannattavuudesta ja tulostavoitteistaan. Eri ryhmien mielipiteet erosivat toisistaan jonkin verran. Lähes puolet yrittäjistä ja asiantuntijoista oli sitä mieltä, että liiketoiminnan tavoitteista ei pidä tinkiä. Yli puolet päättäjistä puolestaan oli sitä mieltä, että maaseutuyrittäjien on tingittävä tulostavoitteistaan ja yrityksensä kannattavuudesta (Taulukko 6.2).

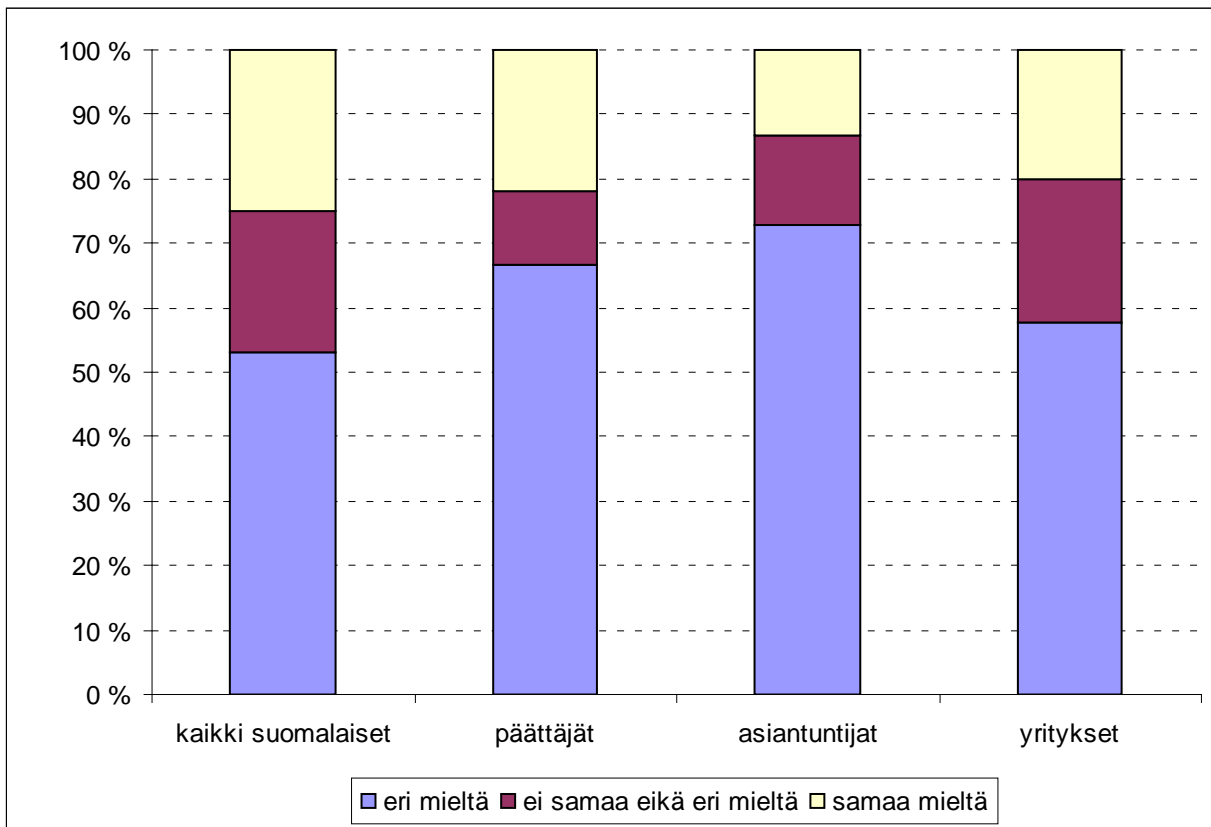
Yleisesti maaseutuyrittäjyyden ongelmaksi koettiin, että se ei ole riittävän kysyntälähtöistä. Yli puolet päättäjistä, asiantuntijoista, yrittäjistä ja median edustajista oli tätä mieltä. Toisaalta joka neljäs yrittäjä ja päättäjä, sekä joka kolmas asiantuntija arvioi, että toiminta on riittävän kysyntälähtöistä.

Väittämässä ”yritystoiminta maaseudulla ei ole mahdollista ilman lähellä olevia, vireitä keskustaajamia” vastaukset hajosivat kaikissa ryhmissä. Asiantuntijoissa oli eniten niitä, joiden mielestä keskustaajaman läheisyys ei ole välttämätöntä, muissa ryhmissä lähes puolet vastaajista korosti taajamien merkitystä.

Taulukko 6.2. Maaseudun yritystoiminnan haasteet, %-jakauma eri vastaajaryhmistä.

Ryhmä		Maaseudulla toimiakseen yrittäjän on tingittävä kannattavuudesta ja tulostavoitteista**	Maaseudun yritystoiminta ei ole riittävän kysyntälähtöistä**	Yritystoiminta maaseudulla ei ole mahdollista ilman lähellä olevia vireitä keskustaajamia**
Kaikki suomalaiset	Eri mieltä	36	21	35
	Ei samaa eikä eri mieltä	25	33	19
	Samaa mieltä	39	46	47
Päättäjät	Eri mieltä	32	26	44
	Ei samaa eikä eri mieltä	17	19	11
	Samaa mieltä	52	55	45
Asiantuntijat	Eri mieltä	46	30	55
	Ei samaa eikä eri mieltä	20	20	13
	Samaa mieltä	34	51	31
Yritykset	Eri mieltä	45	24	41
	Ei samaa eikä eri mieltä	18	25	13
	Samaa mieltä	37	51	45
Media	Eri mieltä	34	12	41
	Ei samaa eikä eri mieltä	21	29	13
	Samaa mieltä	46	59	46

Kuten edellä todettiin, barometrin tulosten mukaan maaseutu nähtiin potentiaalisena liiketoimintamahdollisuutena myös kaupungissa toimiville yrityksille. Tulosten mukaan yksi pullonkaula on maaseudun tuotteiden saatavuus (Kuvio 6.1). Tätä mieltä olivat erityisesti asiantuntijat ja päättäjät.

Kuvio 6.1. Maaseudun tuotteiden ja palvelujen näkyvyys.

Yritysten välillä ei juuri löytynyt eroja vastauksissa. Toimialaan tai yrittäjän sukupuoleen liittyviä eroja ei väittämien välillä ollut. Sekä maaseudulla, että isossa kaupungissa toimivat yrittäjät kokivat, että maaseudulla on runsaasti hyödyntämättömiä liiketoimintamahdollisuuksia. Pikkukaupungeissa oli eniten (16 %) vastaajia, joiden mielestä maaseudulla ei ole liiketoimintamahdollisuuksia ja suhteessa vähiten niitä, joiden mielestä mahdollisuuksia löytyy. Pikkukaupungin yrittäjistäkin kuitenkin kaksi kolmasosaa oli samaa mieltä väittämän kanssa. Vastaavasti pikkukaupungissa asuvista yrittäjistä suhteellisesti suurempi (63 %) osa koki, että maaseudun yritystoiminta ei ole riittävän kysyntälähtöistä. Maaseudun yrittäjistä näin tilannetta arvioi 38 % ja isojen kaupunkien yrittäjistä 48 %. Suurten kaupunkien yrittäjissä oli paljon vastaajia, jotka eivät osanneet sanoa kantaansa.

6.2 Yritystoiminnan kehittäminen: näkemyseroja yrittäjien, päättäjien ja asiantuntijoiden välillä

Yrittäjiltä, päättäjiltä ja asiantuntijoilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat erilaisista yrittäjyyttä yleisesti kuvaavista väittämistä yritysten sijaintipaikasta riippumatta (Taulukko 6.3). Lukuun ottamatta väitettä ”lainsäädäntö ja viranomaisvalvonta aiheuttavat merkittäviä esteitä yritystoiminnalle” näiden kolmen ryhmän mielipiteet erosivat tilastollisesti merkittävästi toisistaan.

Suuri ero eri ryhmien näkemyksissä löytyi väittämän ”poliitikot ja yrittäjyyden edistämisestä vastaavat viranomaiset ymmärtävät hyvin yrittäjien todellisuutta”. Vain 15 % yrittäjistä oli samaa mieltä väittämän kanssa, kun taas 43 % päättäjistä oli tätä mieltä. Ryhmien välinen näkemysero on melko iso. Tulevissa barometreissa pystytään seuraamaan, mihin suuntaan tilanne tulee kehittymään.

Kaikissa vastaajaryhmissä suurin osa katsoi, että yrittäjyyden edistämisen tavoite ja lähtökohta on alueellinen hyvinvointi. Näkemys korostui erityisesti päättäjien ryhmässä, jossa yli 80 % vastaajista oli tätä mieltä. Yrittäjyyden edistämiskeinoista ryhmien välillä oli enemmän erimielisyyttä. Neljä yrittäjää ja asiantuntijaa kymmenestä koki, että neuvontaa, rahoitusta ja muita palveluita oli liian vähän saatavilla.

Päättäjistä tätä mieltä oli 25 %. Suuri osa vastaajista koki, että nykyinen yrittäjyyden edistämisen- ja tukitoiminta ei kohtele yrittäjiä tasapuolisesti. Päättäjissä oli kuitenkin enemmän heitä (noin 25 % vastaajista), jotka olivat eri mieltä ja siis arvioivat, että politiikka on tasapuolista. Kaksi-kolmasosa yrittäjistä koki, että yrittäjyyden edistämisen panostetaan liikaa yrityshautomoiden, osaamiskeskittymien vastaavien luomiseen ja kehittämiseen. Tässä uuden yrittäjyyspolitiikan (ks. Vesala & Vihinen 2011) kannalta keskeisessä kysymyksessä yrittäjien näkemys poikkesi asiantuntijoista ja päättäjistä: näissä ryhmissä vain joka neljäs oli samaa mieltä väittämän kanssa.

Suuri osa vastaajista näki parhaana keinona synnyttää uusia yrityksiä sen, että yksittäisiä kansalaisia aktivoidaan yrittäjiksi. Erityisesti yrittäjät ja päättäjät olivat tätä mieltä, asiantuntijoista 16 % oli eri mieltä väittämän kanssa. Kasvavat ekotehokkuusvaatimukset nähtiin kaikissa vastaajaryhmissä hyvinkin potentiaalisena mahdollisuutena liiketoiminnalle. Erityisesti asiantuntijoissa oli paljon (83 %) väittämän kanssa samaa mieltä olevia.

Taulukko 6.3. Näkemykset erilaisista kehittämistoimenpiteistä eri vastaajaryhmissä, ryhmäkohtaiset keskiarvot.

Edistämiskeino (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)	Yritykset	Asiantuntijat	Päättäjät	p
Poliitikot ja yrittäjyyden edistämisestä vastaavat viranomaiset ymmärtävät hyvin yrittäjien todellisuutta	2,23	2,54	2,97	**
Yrittäjille suunnattua neuvontaa, rahoitusta ja muita palveluja on liian vähän saatavilla	3,09	2,9	2,72	**
Yrittäjyyden edistämisen panostetaan liikaa yrityshautomoiden, osaamiskeskittymien ja vastaavien luomiseen ja vahvistamiseen	3,54	3,19	3,1	**
Kasvavat ekotehokkuusvaatimukset luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia	3,55	4,01	3,73	**
Yrittäjyyden edistämisen tavoite ja lähtökohta on alueellinen hyvinvointi	3,73	3,68	3,97	**
Lainsäädäntö ja viranomaisvalvonta aiheuttavat merkittäviä esteitä yritystoiminnalle	3,73	3,83	3,62	
Nykyinen yrittäjyyden edistämisen- ja tukitoiminta ei kohtele yrittäjiä tasapuolisesti	3,75	3,68	3,37	**
Paras keino synnyttää uusia yrityksiä on kannustaa ja aktivoida yksittäisiä kansalaisia yrittäjiksi	3,82	3,7	3,97	**

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Isoissa kaupungeissa ja pikkukaupungeissa asuvat yrittäjät näkivät enemmän potentiaalia kasvavien ekotehokkuusvaatimusten luomissa liiketoimintamahdollisuuksissa kuin maaseudulla asuvat yrittäjät. Erityisesti monet teollisuudessa, rakennus- ja kaupan alalla toimivat vastaajat arvioivat liiketoimintamahdollisuuksien kasvavan ekotehokkuusvaatimusten kasvaessa. Maaseutuyrittäjät kokivat nykyisten yrittäjyyden edistämisen- ja tukitoiminnan huomattavasti tasapuolisempaan kuin isojen kaupunkien yrittäjät.

Naisyrittäjät kokivat jossain määrin voimakkaammin, että yrittäjille suunnattua neuvontaa, rahoitusta ja palveluita ei ole riittävästi saatavilla: näin koki 68 % naisyrittäjistä ja 57 % miesyrittäjistä.

Vastaajaryhmien vertailua kooten voidaan todeta, että yrittäjien näkemykset poikkeavat varsinkin päättäjien mutta myös asiantuntijoiden mielipiteistä useiden väittämien kohdalla. Yrittäjät katsovat tulevaisuuden huonommin kohdeksi edistämispolitiikassa kuin mitä päättäjät arvioivat. Yrittäjät eivät näe tarvetta panostaa uuden yrittäjyyspolitiikan mukaisesti yrittäjyyttä edistäviin ympäristöihin samassa määrin kuin päättäjät ja asiantuntijat. Yrittäjät eivät myöskään näe alueellista hyvinvointia yrittäjyyden edistämisen lähtökohtana niin painokkaasti kuin päättäjät.

6.3 Nousevat ja taantuvat toimialat

Yrittäjiltä, asiantuntijoilta ja päättäjiltä kysyttiin myös heidän mielipidettään eräiden toimialojen kehittymisestä maaseudulla. Nousevina aloina nähtiin yleisesti biomassojen jalostaminen, uusiutuvan energian tuotanto, lähiruoka ja siihen liittyvät palvelut, elämys- ja virkistyspalvelut, luontoon ja maaseutuun liittyvät hyvinvointipalvelut ja hoivapalvelut.

Maatalouden kehittymisen osalta vastaajaryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja; suuri osa arvioi sen suhteen olevan odotettavissa vain vähäisiä muutoksia (Taulukko 6.4). 60 % päättäjistä arvioi metsätalouden näkymien paranevan tulevaisuudessa, kun yrittäjistä näin arvioi neljä kymmenestä. Myös kaivostoiminnassa oli iso ero ryhmien välillä: 89 % päättäjistä ja 69 % yrittäjistä arvioi kaivostoiminnan paranevan tulevaisuudessa. Asiantuntijat näkivät monien alojen osalta enemmän potentiaalia kuin yrittäjät ja päättäjät. Näin esimerkiksi lähiruuan, green care palveluiden, luovien alojen, IT-palvelujen ja verkkokaupan osalta. Yrittäjät arvioivat maaseudun toimialoja hieman varovaisemmin kuin muut.

Taulukko 6.4. Nousevat ja taantuvat toimialat eri vastaajaryhmissä, keskiarvot.

Toimiala (1 = heikkenee voimakkaasti, 5 = paranee voimakkaasti)	Yritykset	Asiantuntijat	Päättäjät	p
Maatalous	2,85	2,96	3,02	
Metsätalous	3,35	3,39	3,67	**
Biomassojen jalostaminen	3,89	4,26	4,23	**
Uusiutuvan energian tuotanto	4,05	4,46	4,38	**
Kaivostoiminta	3,90	3,96	4,26	**
Lähiruoka ja siihen liittyvät palvelut	3,95	4,37	4,18	**
Elämys ja virkistyspalvelut	4,05	4,41	4,18	**
Luontoon ja maaseutuun liittyvät hyvinvointipalvelut (green care)	3,95	4,33	3,94	**
Luovat alat ja kulttuuri	3,09	3,80	3,31	**
Hoivapalvelut	3,09	3,83	3,53	**
IT-palvelut ja sisällöntuotanto	3,10	3,54	3,26	**
Logistiikkapalvelut	2,80	3,12	2,93	**
Metalli	2,65	2,83	2,85	**
Verkkokaupat	3,50	3,90	3,67	**

*p<0.05, ** p<0.01, Kruskal-Wallis testi

Yrittäjien asuinpaikka ei vaikuttanut heidän arvioonsa siitä, miten eri toimialat tulevat kehittymään tulevaisuudessa. Maaseudulla asuvilla oli hyvin samantyyppisiä arvioita kuin isoissa kaupungeissa asuvilla yrittäjillä. Myöskään eri toimialojen välillä ei ollut isoja eroja eri toimialojen osalta.

Nais- ja miesyrittäjien välillä oli tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, miten he arvioivat lähiruokaan, elämys ja virkistyspalveluihin, green care toimintaan ja luovien alojen tulevaa kehitystä. Naiset näkivät näillä aloilla enemmän potentiaalia kuin miehet.

7 Päätelmät

Lopuksi on koottu barometrin keskeisiä tuloksia. Sen lisäksi teemme ehdotuksia barometrin kehittämiseksi edelleen.

Maatalojen, kylien ja peltomaiseman hallitsema alue on hallitseva mielikuva maaseudusta suomalaisten keskuudessa, pelkkä luonnonmaisema tai syrjäinen haja-asutus sekä kaupunkien läheisyys eivät ole kaikkien, vaikkakin useiden, jakamia mielikuvia.

Kuva maaseudusta idyllinä, jossa vietetään aitouden, vapauden ja yhteisöllisyyden sävyttämää hyvää elämää on useampien jakama kuin kuva maaseudusta modernina, vaihtelua ja kulttuuria tarjoavana voimavarana. Vähiten kannatusta saa kuitenkin kielteinen kuva maaseudusta syrjäytymisen leimaamana kansantalouden rasiitteena.

Perinteisen maalainen tai kaupunkilainen jaottelun lisäksi myös itsensä kokeminen sekä maalaiseksi että kaupunkilaiseksi on yleistynyt. Neljällä kymmenestä on tällainen kaksoisidentiteetti.

Maaseutu–kaupunki-ulottuvuudella rakentuva identiteetti ei ole suoraan sidoksissa vastaajan asuinpaikkaan vaikka tilastollinen yhteys löytyykin. Pelkkiä kaupunkilaisiakin on jonkin verran maaseudulla asuvissa, ja kaupungissa asuvissa tätä useammin pelkkiä maalaisia. Kaksoisidentiteetin omaavia taas on molemmissa.

Kaksoisidentiteetti painottuu kuitenkin voimakkaammin kaupungissa asuvien joukkoon.

Kaungungissa asuvat hyväksyvät helpommin maalaisuuden osaksi identiteettiään kuin maalla asuvat kaupunkilaisuuden. Kaksoisidentiteetti kaupungeissa selittyy osaltaan sillä, että sen omaavilla on useammin aktiivisia kytköksiä maaseudulla kuin pelkän kaupunkilaisidentiteetin omaavilla. Kaksoisidentiteetin omaavat viettävät vapaa-aikaa maaseudulla; he työskentelevät tai asuvat siellä ajoittain, tai heillä on siellä omaisuutta.

Maaseutu/kaupunki -ulottuvuus näyttää identiteetin rakennusaineksena olevan kaikkein tärkein niille, jotka identifioivat itsensä pelkästään maalaiseksi. Pelkästään kaupunkilaisidentiteetin omaavat kyllä uskovat tämän ulottuvuuden olevan tärkeä suomalaisille yleensä, mutta he eivät välttämättä koe sitä juuri itselleen kovin keskeiseksi.

Itsensä pelkästään maalaisiksi identifioivien joukossa myönteiset mielikuvat maaseudusta idyllinä ja modernina dynaamisuuksena ovat selkeästi vahvempia kuin niiden joukossa, jotka identifioivat itsensä pelkästään kaupunkilaiseksi. Vastaavasti kielteinen mielikuva maaseudusta rasiitteena on vahvempi kaupunkilaisten kuin maalaisten keskuudessa.

Verrattuna vuoden 2009 barometriin, vuoden 2011 kyselyssä maaseudun merkityksen odotettiin tulevaisuudessa lisääntyvän enemmän, ja maaseudun autioitumista pidettiin epätodennäköisempänä. Barometri vahvistaa kuvaa siitä, että Suomen maaseutu pysyy jatkossakin ensi sijassa asumismaaseutuna. Suomalaiset halusivat asua luonnonläheisemmin ja väljemmin kuin miten tämä useiden osalla tällä hetkellä toteutuu. Tämän viestin pitäisi olla relevantti sekä kaupunkisuunnittelussa että maaseudun maankäytön ja infrastruktuurin sekä siihen liittyvän teknologian yhteydessä.

Maaseudulta odotetaan tulevaisuudessa luomu- ja lähiruokaa, saavutettavuutta ja mahdollisuutta luonnon kohtaamiseen. Aivan nuorimmat vastaajat (15–24-vuotta) ovat muita vastaajia epäilevämpiä sen suhteen, että maaseudulta toivottavat asiat toteutuisivat. Kaikissa vastaajaryhmissä pelätään maatalouden tehostuvan ei-toivotulla tavalla. Viesti on niin johdonmukainen ja selvä, että maataloussektorin voisi ajatella hyötyvän avoimemmasta keskustelusta ihmisten toiveiden ja käsitysten suhteesta alan reunaehtoihin. Osin pelot maataloustuotannon tehostumisesta voivat johtua siitä, että ihmisillä on keskimäärin vähän ajantasaista tietoa maataloustuotannon luonteesta tänä päivänä.

Maaseudulle muuttamisen pontimina näyttää näiden vastausten valossa olevan etenkin luonnon kohtaaminen, mikä on johdonmukaisesti linjassa barometrissa saatuihin vastauksiin yhdyskuntarakenteen tiivistämisestä.

Suurin yksimielisyys politiikan linjauksissa ja politiikkatoimissa vallitsee nimittäin siitä, että yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ei ole Suomessa toivottavaa sen paremmin kaupunkien läheisellä maaseudulla kuin harvaan asutuillakaan alueilla. Jos tällaisella toimella on toiveita saavuttaa jotakin, keinoja on syytä miettiä uudelleen, sillä se ei ole kansalaisten silmissä toivottavaa eikä legitiimiä.

Yhtä suuri yksimielisyys on siitä, että palvelujen ei haluta eriarvoistuvan. Sen sijaan koetaan, että niiden toteutustapojen uudistamisella on kiire. Signaali paikallisemmän vapauden ja vastuunoton suuntaan palvelujen järjestämisessä on vahva – siihen pitäisi luoda sekä rakenteita että keinoja.

Luonnonvaratalouteen ja vihreään talouteen herääminen näkyy, mutta tämän ajattelutavan edustajat ovat vielä vähemmistö. Erityisen merkittävä on epäjatkumo sen välillä, että vihreitä ratkaisuja odotetaan, mutta niiden yhteyttä maaseudun elinkeinotoimintaan ja yritystoiminnan edistämiseen ei nähdä. Millaista on se vihreä elinkeinotoiminta, jolla ei ole toimijoita maaseudulla? Luonnonvaraliiketoiminnan mahdollisuuksiin uskoo joukko sellaisia vastaajia, joiden mielestä maaseudulla ei tarvita erityisemmin tietoliikenneyhteyksiä.

Uusiutuvan energian tuotannon lisääjät taas näyttävät olevan maaseutuelinkeinojen kehittämisen ja yritystoiminnan edistämisen kannalla, mutta eivät lämpene samassa määrin kestävä ja modernin luonnonvaratalouden kehittämiselle. Maaseudun uudesta tulemisesta luonnonvaratalouden ja vihreän talouden lupausten lunastajana tuskin konkretisoituu käytännössä merkitystä sen paremmin maaseudulle kuin koko Suomellekaan, elleivät nämä kaksi ajattelutapaa kohtaa käytännössä. Tämän barometrin politiikkavastausten valossa vihreän talouden realisoituminen on epävarmempaa kuin asumismaaseudun tulevaisuus, jolla on kiistaton tilaus ja tuki. Mikäli biotaloutta halutaan edistää, on panostettava sekä itse viestiin että sen konkreettisiin toteutustapoihin.

Barometrin tulosten valossa maaseudulla nähdään liiketoimintamahdollisuuksia ja maaseutu nähdään yleisesti myös hyvänä toimintaympäristönä innovatiiviselle yrittäjyydelle. Ongelmakohtaksi osoittautui maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus: kaupungissa toimivien yritysten pitäisi hyödyntää maaseutua enemmän ja toisaalta maaseudun yritysten pitäisi verkostoitua enemmän kaupunkien suuntaan.

Maaseudun yrityksiin ja liiketoimintaan liittyvät yrittäjien näkemykset poikkeavat varsinkin päättäjien mutta myös asiantuntijoiden mielipiteistä useiden väittämien kohdalla. Yrittäjät katsovat tulevansa huomattavasti paremmin edistämispolitiikassa kuin mitä päättäjät arvioivat. Yrittäjät eivät näe tarvetta panostaa uuden yrittäjyyspolitiikan mukaisesti yrittäjyyttä edistäviin ympäristöihin samassa määrin kuin päättäjät ja asiantuntijat. Yrittäjät eivät myöskään näe alueellista hyvinvointia yrittäjyyden edistämisen lähtökohdana niin painokkaasti kuin päättäjät.

Isoissa kaupungeissa ja pikkukaupungeissa asuvat yrittäjät näkivät enemmän potentiaalia kasvavien ekotehokkuusvaatimusten luomissa liiketoimintamahdollisuuksissa kuin maaseudulla asuvat yrittäjät.

Tämä oli toinen kerta, kun maaseutubarometri toteutettiin. Rakennetta ja kysymyksiä muutettiin huomattavasti vuodesta 2009. Jatkossa barometrin kehittämisessä kannattaa ensinnäkin kiinnittää huomiota päällekkäisyyksien karsimiseen ja kyselyn rakenteen selkiyttämiseen entisestään. Barometrin relevanssia keskeisten käyttäjien näkökulmasta – myös Maamerkit ohjelman jälkeen – kannattaisi tiedustella ja mitata ennen seuraavan kyselyn toteuttamista.

Kokonaan uutena osiona barometrissa on monipaikkaisuutta koskevia kysymyksiä ja väittämiä, joita kannattaisi mitata vielä selkeämmillä, määrällisillä mittareilla. Käytettyjen määritelmien ja käsitteiden tulisi olla yleensäkin niin hyvin kuvattuja ja 'läpinäkyviä' kuin mahdollista. Luokittelujen ja määritelmien tulisi myös pystyä 'keskustelemaan' muilla tavoin koottujen tilastollisten aineistojen kanssa.

Kehitystyössä on hyödyllistä panostaa systemaattisuuteen, mikä tarkoittaa johdonmukaisia, yksiselitteisiä ja ristiriidattomia kriteerejä. Vastausvaihtoehdoissa ja kysymysten muotoilussa on olennaista kattavuus ja poissulkevuus: se, että kaikki havainnot voidaan luokitella, mutta kukin havainto voidaan luokitella vain yhteen luokkaan. Se, että kussakin aihepiirissä otetaan huomioon siitä tutkimus- tai muussa kirjallisuudessa käytettävissä olevat toimivat analyyttiset jäsennykset, helpottaa, selkiyttää ja syventää

tulkintaa. Esitettyjen valintavaihtoehtojen yhteismitallisuuteen olisi edelleen kiinnitettävä huomiota, jotta vastausten ryhmittely olisi mielekkäällä tavalla ja ylipäättään loogisesti mahdollista.

Maaseutubarometrissa haetaan aihepiirejä ja kysymyksenasetteluja, joita ei olisi tarvetta muuttaa jatkuvasti. Se on ehto toimivien aikasarjojen kertymiselle. Metodisesti barometri hyötyisi skaalojen yhdenmukaistamisesta, kuitenkin unohtamatta tilastollisten merkitsevyys- ym. analyysien asettamia vaatimuksia.

Seuraavissa barometreissa voi myös harkita vaihtelevien erityisryhmien (esim. maahanmuuttajat, nuoret) käyttämistä. Niille voi muotoilla omia kysymyksiä, tai toteuttaa peruskyselyä. Myös yksittäisten ajankohtaisten kysymysten nostaminen vuosittain vaihtelevasti voi olla mielekästä erityisesti politiikkateemoissa.

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Mielikuvien muutos ja pysyvyys: Maaseutukäsite suomalaislehdissä 2000-luvulla. *Maaseudun uusi aika* 1/2011, 17-32.
- Augoustinos, M. & Walker, I. 1995. *Social Cognition. An Integrated Introduction*. London: Sage.
- Bryant, C. 1989. Entrepreneurs in the Rural Environment. *Journal of Rural Studies* 5 (4), 337-348.
- Crouch, D. 2006. Tourism, Consumption and Rurality. Teoksessa: Cloke, P., Marsden, T. & Mooney, P. (toim.) *Handbook of Rural Studies*. London: Sage, s. 355-364.
- Eskola, A. 1963. *Maalaiset ja kaupunkilaiset*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Freire-Gibb, L.C. & Nielsen, K. 2010. How important is Geography for the Entrepreneurial Profile? A paper presented at DRUID-DIME Academy Winter Conference January 2010 Aalborg, Denmark
- Halfacree, K. 1995. Talking About Rurality: Social Representations of the Rural as Expressed by Residents of Six English Parishes. *Journal of Rural Studies* 11(1) 1-20.
- Malinen, P., Kytölä, L., Keränen, H. & Keränen, R. 2006. Suomen maaseututyypit 2006. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7.
- Mormont, M. 2003. What is Rural About? Teoksessa: Blanc, M. (toim). *Innovations, Institutions and Rural Change*, Office for official publications of the European communities, s. 19-50
- Rouhiainen, V. 2002. Suomalaisten maaseutukuvat. Verkkojulkaisu. <http://www.ruralstudies.fi/rural/foorumiliitteet/V.Rouhiainen.pdf>
- Terluin, I.J. 2001. Rural regions in the EU. Exploring differences in economic development. *Netherlands Geographical Studies NGS 289*. Utrecht/Groningen.
- Vesala, K.M. & Vihinen, H. (toim.) 2011. Yritysten menestystarinat ja yrittäjyyden edistäminen. Tapaustutkimus yrittäjistä, kehittäjistä ja politiikkadiskursseista Suupohjan seutukunnassa. MTT Raportti 16. www.mtt.fi/mtrraportti/pdf/mtrraportti16.pdf

Miten barometri tehtiin?

Barometri toteutettiin viidessä osassa. Ensimmäiseksi kerättiin suomalaisia yleensä edustava aineisto Internet-kyselyllä Taloustutkimuksen Internet-paneelissa 9.2.–14.2.2011. Kohderyhmänä olivat 15 vuotta täyttäneet suomalaiset, ja kyselyyn kerättiin 1620 vastausta. Sen jälkeen toteutettiin neljän erityisryhmän (päättäjät, yritykset, media ja maaseutuasiantuntijat) Internet-kyselyt.

Kaikkien kyselyjen kohderyhmät, tiedonkeruumenetelmät, tiedonkeruun ajankohta, vastaajien määrä ja vastausprosentti on esitetty alla olevassa taulukossa. Erityisryhmät on valikoitu siten, että barometrilla voidaan valottaa tavallisten suomalaisten ohella aiheen kannalta keskeisten yhteiskunnallisten toimijoiden ajankohtaisia käsityksiä maaseudun tilasta ja muutoksen näkymistä. Ryhmät on koottu maaseutuaiheen kannalta relevanteista tahoista, ei yksittäisistä henkilöistä, jotta myös tämä barometrin osa on luotettavasti toistettavissa.

Ryhmän 'suomalaiset' tulokset on painotettu siten, että tulokset kuvaavat mahdollisimman hyvin koko Suomea. Painotus perustuu väestötietoihin (31.12.2009). Painokerrointa laskettaessa on käytetty kriteereinä sukupuolta, ikäryhmittelyä (15-24 v, 25-34 v., 35-49 v., 50-64 v. 65-79 v.) ja aluetta ("läänijako" eli Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Itä-Suomi, Oulu ja Lappi (yhdessä)).

Suurin osa kysymyksistä (lomake liitteessä 2) oli kaikille vastaajaryhmille sama. Poikkeuksena ovat hyvän elämän elementtejä koskevat kysymykset, jotka osoitettiin vain 'suomalaiset' -Internet-paneelille. Yrittäjyyden kehittämistä, kehittyviä toimialoja ja omaa yritystoimintaa puolestaan kysyttiin vain päättäjiltä, asiantuntijoilta ja yrityksiltä. Uusia investointeja ja lisätyövoiman palkkaamista tiedusteltiin vain yrityksiltä.

Kysymyspattereita oli kaikkiaan 15. Suurin osa muuttujista oli kysytty 5-portaisella likert-asteikolla, mutta mukana oli myös luokka-asteikollisia muuttujia.

Barometriin kerättiin myös joukko taustamuuttujia vastaajista.

- syntymävuosi
- sukupuoli
- asuinpaikan postinumero
- talouden rakenne
- puoluekanta

Taustamuuttujana tämän raportin on analyseissä käytetty myös vastaajan asuinpaikkaa kahdella erilaisella tavalla luokiteltuna. Kysymyksessä 4 A kysyttiin vastaajan pääasiallista asuinpaikkaa ja myös tietoa siitä, missä vastaajan virallinen asuinpaikka on. Ristiintaulukoinnin perusteella vastaukset olivat käytännössä hyvin samanlaisia, joten asuinpaikkamuuttujana käytettiin pääasiallista asuinpaikkaa. Joitakin luokkia myös yhdistettiin selkeyden vuoksi neliportaiseksi: maaseutu, pikkukaupunki, iso kaupunki, muu. Postinumeron perusteella vastaajien asuinpaikasta muodostettiin myös maaseututypologian (Malinen ym. 2006) mukainen jako neljään luokkaan: harvaan asuttu maaseutu, ydinmaaseutu, kaupunkien läheinen maaseutu ja kaupunki.

Median edustajilta kartoitettiin taustamuuttujaksi median tyyppi (sähköinen – painettu – muu), ja vastaajan tehtävä edustamassaan mediassa (päätoimittaja – uutispäällikkö – toimituspäällikkö – uutistoimittaja – erikoisalan toimittaja – muu), sekä median maantieteellinen kohdealue (valtakunnallinen – maakunnallinen – paikallinen – muu).

Yrityksiltä aineistossa on lisäksi seuraavat tiedot:

- liikevaihto
- henkilömäärä
- toimiala
- vastaajan asema yrityksessä

MTT TEKEE TIETEESTÄ ELINVOIMAA

MTT RAPORTTI₁₁₄

www.mtt.fi/julkaisut

MTT Raportti -verkkojulkaisusarjassa julkaistaan maatalous- ja elintarviketutkimusta sekä maatalouden ympäristötutkimusta käsitteleviä tutkimusraportteja. Lukijoille tarjotaan tietoa MTT:n kaikilta tutkimusaloilta eli biologiasta, teknologiasta ja taloudesta.

MTT, 31600 Jokioinen.

Puh. 029 5300 700, sähköposti julkaisut@mtt.fi

